

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. На творцигѣ на илинденската епопея — Ат. Палчевъ
2. Тайнописътъ на вътрешната македонска рев. организация — Лазо Т. Киселинчевъ.
3. Дебърската чета презъ 1904 г. и избѣгнатата опасностъ за живота на Дамянъ Груевъ — Ев. Авр. Чалъовски.
4. Винишката афера. VI — Хр. Настевъ.
5. Димитъръ Уста Илиевъ — Ап. Михайловъ.
6. Баба Кръста — Н. А. Мушмовъ.
7. Учебното дѣло въ гр. Прилепъ и Прилепско — Ил. Ивановъ.
8. Нашата пѣсенъ — К. Хр.
9. 25 годишната прослава на поета-революционеръ П. К. Яворовъ — Хр. Т.
10. Положението.

Sommaire:

1. Aux créateurs de l'épopée d'Illinden—poésie—par At. Paltcheff
2. Le chiffre de l'organisation révolutionnaire Macédonienne — par Laso T. Kisselintcheff.
3. La troupe des insurgés de Dibra pendant l'année 1904 — par Evsstaty Avr. Tchalevsky.
4. L'affaire de Vinitza — VI — fin — par Christo Nasteff.
5. Dimitri Ousta Ilieff — souvenir — par Ap. Michailoff.
6. Grande mère Christa — par N. A. Mouchmoff.
7. L'oeuvre scolaire dans la ville de Prilep et dans son arrondissement — par Ilya Ivanoff.
8. Notre chanson — par C. Chr.
9. La 25-ième anniversaire de la mort du poète P. K. Javoroff. — par Chr. Tanoucheff.
10. La situation.

ДАР
ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
"СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"
СОФИЯ

Исторически календаръ за м. ноемврий

НОВЪ СТИЛЪ	Ст. стилъ		Годината на събитнето
1	19	Почина Старозагорски митроп. Методи Кусевъ.	1922
2	20	Въ София почина Ив. Богоровъ.	1892
3	21	Българ. войски завзеха Радовишъ.	1912
4	22	Биде убитъ поета — революционеръ Люб. Весовъ.	1922
5	23	Въ Русе се държа общо епарх. събрание и избра централна община (попечителство) за общонародно дѣло.	1861
6	24	Въ Битоля избухна бомба.	1912
7	25	Умре въ Букурещъ Сава Раковски.	1867
8	26	Българ. миноноски атакуваха и повредиха турския крайцеръ „Хамидие“.	1912
9	27	Кърджалийскиятъ отрядъ отъ българ. армия превзе Гюмурджина	1912
10	28	Ржкоположенъ е билъ Партений Зографски за Полянски (Дойрански) епископъ.	1858
11	29	Султанътъ издаде ферманъ за реформи въ Македония.	1896
12	30	Сражение на четата на Ник. Дечевъ при с. Луково (Кратовско).	1903
13	31	Българ. армия завладѣ коритото на р. Черна и отблъсна съглашен. армия къмъ Солунъ.	1915
14	1	Султанъ Абдулъ Меджидъ провъзгласи Гюлханския Хатишерифъ	1839
15	2	Българскиятъ войски превзеха Кичево.	1915
16	3	Сърбитъ поискаха примирие (въ сръбско-българ. война).	1885
17	4	Въ Грацъ (Австрия) почина първиятъ българ. князь Александъръ Батембергъ	1893
18	5	Българ. войски разбиха сърбитъ при с. Гургулятъ.	1885
19	6	Съглашенската армия биде прогонена въ гръцка територия.	1915
20	7	Въ гр. Крушово се уреди българ. черковна община.	1867
21	8	Въ Разложко избухна възстание противъ турцитъ.	1878
22	9	Градъ Битоля падна въ български ржце.	1915
23	10	Войводитъ Лазаръ Маджаровъ и Петъръ Васковъ убити въ сражение при с. Лжджа кьой (Дидеагачко)	1907
24	11	Населението отъ Струмица и селата подадоха жалба противъ гръцкия владика.	1867
25	12	На о-въ Халки се помина Никола Тъпчилещовъ.	1867
26	13	Първа Софийска дивизия превзе Гюргево (Ромъния).	1916
27	14	Подписанъ бѣше Нойския договоръ.	1919
28	15	Край с. Оризари (Велешко) загина младиятъ войвода Илия Кушевъ.	1922
29	16	Руската флота бомбардира гр. Варна.	1915
30	17	Българ. войска завладѣ по-големата частъ отъ Ромъния.	1916



ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ



Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
Чекова смѣтка 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Piro“ 5. — Sofia, Bulgarie.

На творцитѣ на илинденската епопея

Некъ дружно се упоимъ до забрава
Отъ чудний лѣхъ на цвѣтя благовонни
Увѣнчали челата съсъ прослова,
На тѣзъ, що отправяме днесъ поклони.

Нежний топликъ що лѣха животворно
Отъ борби имъ за народни правдини
Некъ души ни смутни сгрѣй благотворно
И вдѣхне вѣра за славни бжднини.

Народъ, кой героични ражда чада,
Катъ Илинденци, съ преданостъ висока —
И следъ тѣхъ сѣщо тъй славна плеада —
Не гине и отъ рана най-дѣлбока.

Следъ погромъ наново се той съвзема,
И съ духъ каленъ продължава борбата
Противъ иго съ настойчивостъ голѣма,
Докатъ съ възторгъ прегърне свободата.

Ат. Палчевъ

Тайнописътъ на вътрешната македонска рев. организация преди „Илинденъ“

На всѣка конспиративна организация, следъ нейното създаване, първата ѝ грижа е да предпази своитѣ членове отъ непосветенитѣ въ тайнитѣ на организацията, да ги „прекръсти“, като ги нарече съ други имена, т. е. да имъ даде псевдонимъ. Сѣщо така и своята кореспонденция трѣбва тя да води съ тайнописъ-шифъръ, една азбука съставена отъ букви, числа и знаци, които се откриватъ съ специаленъ ключъ, познатъ само на натоваренитѣ съ организационното писмоводство.

Ако проследимъ тайнописътъ, неговото начало се среща още въ античното време — той бѣше известенъ много отдавна. Така напримѣръ, Ефорията на Спарта е пишела заповѣдитѣ и наредбитѣ си до своитѣ военнопочалници върху пергаменти или кожени ивици, надъ които се записваха букви, срички или отдѣлни думи, които можеха да се прочетатъ само отъ това лице, което притежаваше подобни ивици, равни на дължината имъ и на които, пъкъ, е имало на известно разстояние разхвърлени букви съ текстове и думи. Получателя поставяше неговата ивица на посланието и съ помощта на буквитѣ прочиталъ съдържанието на писмото.

Полибий, който живѣлъ отъ 201 до 120 год. пр. Хр. отбелязва въ своята история, че е намѣрилъ нѣкои писма, написани съ специаленъ за целта шифъръ. Даже и въ Библията има единъ примѣръ на шифъръ, тамъ кждето пророкъ Иеремия казва: Сисахъ вмѣсто Вавелъ. Тукъ пророкъ Иеремия си е послужилъ съ еврейската азбука, която употребилъ отъ обратна страна.

Юлий Цезаръ пишелъ до своитѣ близки и приятели съ шифъръ, като премѣстваше всѣка буква отъ латинската азбука, съ три букви

по-назадъ. За да означи буквата А, пишеше буквата Д; а за буквата В пишеше Е и т. н. Отъ срѣднитѣ вѣкове и въ Византийско време има запазени ржкописи, въ които се вижда какъ нарочно сѣ пропускани отъ текста гласнитѣ букви и вмѣсто тѣхъ, сѣ означени точки толкова на брой, колкото съответната гласна буква заема мѣсто въ азбуката, — напримѣръ: буквата „а“, една точка, буквата „е“, петъ точки, буквата „и“, седемъ точки и т. н. Въ кореспонденцията на Карлъ Великий срещатъ се писма написани съ шифъръ състоящъ се отъ букви и спомагателни знаци.

Първи бѣха Венециянитѣ, които въведоха въ употребление системата да се пишатъ съ тайнописъ всички дипломатически писма, и то още отъ началото на XIII вѣкъ. За тайнописа има много трудове публикувани отъ 1500 год. Презъ 1518 единъ германски абатъ издаде книгата „Полиграфия“. Все по сѣщото време, математикътъ Ж. Б. Порта публикува друга такава книга подъ заглавие „Апокрифни числа и букви“. Отъ тогава и на подире тайнописътъ се издигна до степенъта на виша наука и изкуство, които създадоха разни начини на приложението имъ и, така стана необходимо и обязательно да се употребява тоя начинъ на писане въ дипломатическитѣ преписки, въ армейскитѣ щабове и тайнитѣ революционни организации.

Създадени сѣ разни начини за тайнописане — комплицирани до виша степенъ. На първи погледъ човѣкъ би помислилъ за невъзможно всѣко дешифриране. На сѣщото мнение бѣхме и ние, когато за първи пътъ ни се повѣри ключа на единъ шифъръ, както и начина, какъ да се пише тайнописътъ — безъ да се раздѣлятъ буквитѣ една отъ

друга, да представляват като „синджиръ марка“. И когато по-после узнахме за съществуването въ Виена на специално бюро за дешифриране на тайни писма, си обяснявахме, че съществува нѣкакъвъ начинъ за откриване ключа отъ даденъ шифръ, отъ който и да е европейски езикъ, стига да се знае и докаже, че тайнописътъ е съставенъ отъ заемана азбука. Едгардъ По въ единъ отъ неговитѣ трудове развива една теория за начина по дешифрирането на всѣко писмо написано съ шифръ!

Предпочита се тайнописътъ да има за ключъ известна фраза на даденъ познатъ езикъ, и по реда на буквитѣ на тази фраза се опредѣля дадения тайнописъ. Гьорче Петровъ, въ своитѣ спомени, казва, че първата тайнописна азбука, която се употреби отъ Македонската Организация се е наричала „Стамболска“, защото започвала съ изречение: „Стамболовъ и пр.“

Въ последствие, обаче, азбукитѣ на тайнописа се съставиха безъ да се държи смѣтка за това правило и до нѣкжде бѣше по-добре, защото въ такъвъ случай лесно би се открила цѣлата азбука, ако по една случайностъ бѣха открити една две букви, които като акростихъ щѣха да посочатъ и останалитѣ отъ цѣлото изречение. Начина за писане ключа бѣ доста мъченъ. Ние притежаваме около 15—16 ключа, които се запазиха до днесъ неоткрити, благодарение умѣлото укриване буквитѣ въ страницитѣ на единъ архитектуренъ албумъ, — записани въ понареденъ номеръ на всѣка страница и съответната буква отъ тайнописа.

Въпросниятъ архитектуренъ албумъ нѣколко пжти е разглежданъ най-внимателно отъ сѣдебнитѣ власти въ Гърция и Турция, но никому не е идвало на умъ, че въ него се намиратъ тайнственитѣ знаци на шифъра.

Възможно е нѣкои илинденци да иматъ шифровани писма отъ тая епоха, а сж изгубили ключоветѣ на тайнописа. Ето защо по-доле даваме нѣколко такива шифъра, за да се използватъ отъ тѣзи, на които дотрѣбватъ.

Видоветѣ шифъръ предаваме по редъ, както следва:

1) Азбука която употребяваше централниятъ комитетъ въ „Света Гора“ (Солунъ) и водѣше кореспонденцията съ „Висока“ (София), „Иерусалимъ“ (Битоля), „Римъ“ (Атина), „Корсика“ (Костуръ), „Горица“ (Леринъ), „Краковъ“ (Крушево), „Чирпанъ“ (Прилепъ), „Женева“ и „Бѣлградъ“ (Охридъ), „Цюрихъ“ (Струга), „Плоещъ“ (Кичево) и другитѣ районни комитети отъ 1898 до 1902 години.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
λ t v σ l i q p j ω n б д в а
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Я Ж
γ k μ f s r h j ε g φ

2) Сжщо азбука на централния комитетъ въ „Света Гора“ замѣнена следъ Солунскитѣ афери и употребявана презъ 1902 и 1903 год.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
e v a m в o γ y h j p d g c u
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Ю Я Ж
k n r q λ s h x f μ z l

3) Азбука употребявана отъ Битолския коми-

тетъ за кореспонденциитѣ съ околийскитѣ ржководители отъ 1899 до 1903 год.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
п e ω q o u λ p k ъ m π b i | c
Р С Т У Ф Х Ч Ч Ш Ю Я
l g a f μ z h — v — t

4) Азбука, така наречена „Районна“ въ Костурския районъ, за водене кореспонденцията съ съседнитѣ околийски ржководители и войводи въ Костурско и съседнитѣ околии отъ 1900—1903 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
m n i a в ѳ — γ x p u π o φ y
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Я Ъ
λ d k μ б l v h j σ r

5) Азбука „Районна“, между ржководителитѣ и войводитѣ въ Костурско и съседнитѣ околии отъ 1900—1903 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
o m g φ s k λ μ t r б e h i
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Я Ъ
в x a u r n l ω v γ ε

6) Азбука „Центрова“ употребявана между центровитѣ началници и центровитѣ войводи въ Костурско презъ 1902 и 1903 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
j g f γ y ж μ ѳ b δ l p λ з h
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Ю Я
r 8 7 d 2 ф щ t φ t ц

7) Сжщо такъва азбука употребявана въ Костурско отъ края на м. октомврий 1903 г. тъй като на ренегата Коте била му е открита тази отъ № 6.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
y s t f j ѳ ѳ в g μ ж h з λ p l
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Ю Я
2 d 7 8 r t φ t — — —

8) Азбука селска, употребявана между селскитѣ комитети въ Костурско 1899 до 1902 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
p z μ r m λ y б ѳ σ | s h e g f
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Я Ъ
n k x t в γ j v ѳ a d ѳ

9) Азбука селска сжщо така употребявана въ Костурско отъ 1899 до 1901 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
ъ z d o б u p λ ω s m в ѳ e i
Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Ю Я Ъ
б г а с e q v h g v μ ѳ

10. Сжщо такава селска отъ Костурско за 1898 до 1900 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
h p ѳ j f γ m n l d g q ѳ в z t
Р С Т У Ф Х Ц Ш Я Ж
x k y r m e λ б n ω

11) Сжщо такава селска въ Костурско за 1898 до 1902 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
q m a j k v w i h x v c r l u
р с т у ф х ц ч ш ю я ж
d f p t v u g c s s y o n

12) Сжщо такава селска въ Костурско за 1900 до 1903 г.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П
a ђ o b y k • № λ з п π m g c
р с т у ф х ц ч ш я
ц р ђ с е ж б i л у

Преди да приключим настоящитъ редове, нека ни бжде позволено да си признаемъ, колко фалшиво бѣше мнението ни относно дешифриране на тайнописитъ. Да не говоримъ за специалиститъ по криминология, които дешифриратъ всевъзможни тайнописи. Тукъ ще приведемъ единъ случай на дешифриране важни документи, написани на чужди езикъ и следъ това нашитъ чети нанесоха такива поражения на неприятеля, щото той дълго време ще ги помни.

Касае се за следния случай: Четитъ на Пандо Кляшевъ и Насо Кършаковъ на 27-й августъ 1906 г.

попадатъ въ диритъ на една гръцка чета. Следъ една престрелка разпрѣскаватъ се гръцитъ. Нѣколко души биватъ убити, други пѣкъ се предаватъ живи. Върху единъ отъ убититъ се намира една чанта съ кореспонденцията на гръцкия комитетъ, всичката водена на гръцки езикъ и съ шифъръ. Заеха се да я откриятъ стариятъ учителъ Колю Калановски и Атанасъ Палчевъ, тоже учителъ, и за чудо тѣ откриватъ шифъра и съ сжщия тоя шифъръ написватъ едно писмо и канятъ на среща гъркоманския попъ Ставре отъ влашкото село Псодери, виденъ деятель на гръцкия комитетъ, и го наказватъ съ смъртъ.

Тази именно азбука за любопитство предаваме тукъ:

α	β	γ	δ	ε	ξ	π	ω
v	q	p	φ	3g	в	о	w
ι	κ	λ	μ	v	ξ	ο	ϖ
i	2	α	π	7б	d	т, ш, ξ	5
сигмата, та, фи, хи, пси, у.							
ο	τ	φ	х	ψ	ov		
j, t	l	f. x.	η	4	8		

Лазо Т. Киселинчевъ

Дебърската чета презъ 1904 год. и избѣгнатата опасность за живота на Дамянъ Груевъ

Следъ разбиване четата на Максимъ Неновъ на върха „Чавкитъ“, Голакъ планина, на 29 май 1903 год. *), останалитъ живи четници се завърнахме въ София, за да се групираме въ друга чета. Понеже за Дебърския край не бѣше възможно да се изпрати наскоро чета за готвеното Илинденско въстание, заедно съ трима души отъ Максимовата чета отидохме при поручикъ Атанасовъ „Кьосето“, който заедно съ офицеритъ Константиновъ, Шипковъ, Ганчевъ и Чолаковъ организира и подготви чета отъ 600 души, имаща за целъ да отвлече вниманието и да парализира силата на турската войска около Вардара.

Презъ м. юлий 1903 година нашата чета бѣше въ Кюстендилъ. Решено бѣ константиновъ съ 80 юнака да премине границата и да завърже сражение съ турската властъ въ мѣстността „Китка“ до Султанъ тене, за да се даде възможность на поручикъ Атанасовъ да навлѣзе съ останалитъ четници и да нанесе ударъ на гарнизонитъ въ Кочани и Паланка. Завързахме лютъ бой при „Китка“ и привлехме многолюдна турска войска и башибозукъ. Сражението продължи цѣли 36 часа и турцитъ дадоха доста жертви. На втория день тѣ си послужиха и съ горска артилерия, но нашитъ загуби все бѣха нищожни. Изпълнили отлично задачата си, презъ втората нощ можахме незабелязано да се измъкнемъ отъ обсадата и да се отзовемъ при другаритъ си въ България. Граничаритъ ни разпряха съ възхищение за блѣс-

каво изнесеното сражение. Въ Кюстендилъ узнахме, че другата частъ отъ плана на поручикъ Атанасовъ нѣма да се тури въ действие. Голѣмата чета биде разформирована.

Тогава една малка частъ отъ насъ четницитъ останахме на разположение на войводата Мише Развигоровъ, който считамъ за светецъ — той бѣше душата на населението въ Шипско и Кочанско и съ своята справедливостъ се бѣше издигналъ много. Развигоровъ образува отдѣлна летища чета съ задача да пренася чети и отдѣлни четници, останали оттакъ Вардара. Водачитъ на тая подвижна чета бѣха нѣколко мѣстни хора подъ главатарството на Коле Сарафчето и други. Благодарение вещината на тия хора и уплахата на турцитъ, нашата задача сполучливо бѣ разрешена. Летищата чета благополучно извърши своята мисия, следъ което се разформирова.

Рано презъ пролѣтъта се започна формирането на чети за Кумановско, Охридско, както и за нашия край — Дебърско. За войвода на Охридската чета съ Струга, Дримколъ, Джуна и Дебърца биде опредѣленъ Цвѣтко Христовъ Тодоровъ отъ село Присовяни (известенъ подъ името Попотъ), а за Дебърската — Иванъ Дуковъ Пендаровски и Тале Кръстевъ Цергоски — и двамата отъ Галичникъ. Къмъ нашата чета се присъединиха и Боянъ Стояновъ отъ София и Петко (презимето му не помня) отъ Шуменъ. Така подготвени минахме границата презъ „Сива кобила“ и провеждани отъ районъ въ районъ отъ мѣстнитъ чети. на 39-ия день отъ трѣгването ни, пречекани и водени отъ куриера Иванъ Кръстевъ Терзиевъ отъ с. Тресонче, пристигнахме благополучно въ нашия роденъ край. Вечерта бѣхме настанени въ

За воденото сражение още на времето е била издадена брошура отъ секретаря на четата Димитъръ Арсовъ, възпроизведена отпосле отъ запасния полковникъ Стаматъ Стаматовъ (вижъ книжка 43 на сп. „Илинденъ“). Желателно е и самата брошура да се помѣсти въ това списание.

кжщата на куриера въ с. Тресонче. Голѣма бѣше радостта ни. Сърдечнитѣ прегръщания и братски целувания за дълго време не стихаха. Нашата радост още повече се усили, когато ни известиха, че съ редовни паспорти сж дошли отъ България *Павле Гавриловъ Караасановски* отъ Лазарополе и *Ташко Веловъ* отъ Сушица съ още трима четници. Ние се надѣвахме най-много на Павлета Караасановски, защото знаехме неговитѣ подвизи въ Кичевско, Охридско и другаде и че той е добре запознатъ съ всичкитѣ мѣстности особено въ нашия Галичко Рѣкански край. Познавахме го като храбъръ и духовитѣ ратникъ и затова го обичахме всички. Впоследствие той стана душата на движението и го прогласихме за войвода на нашата чета. Още втората вечеръ заминахме за с. Росоки, кждето радушно ни посрещна мѣстниятъ учител и ратникъ Аврамъ Спасовъ.



Евстатий Чальовски

Съ Павлета Гавриловъ Караасановски почнахме организационна работа. На нѣколко пѣти бѣхме повикани въ Охридско и Кичевско. *Дѣмянъ Груевъ* и *Христо Узуновъ* ни дадоха ценни напѣтствия за бъдещата дейность на нашата чета, която следъ Илинденското възстание бѣ първата въ нашия край. Много турци и арнаути постоянно сновѣха изъ бачиитѣ по *Бистра планина*, та работата на четата ни вървѣше много мудно презъ цѣлото лѣто. На нѣколко пѣти бѣхме изложени на явна опасность. На мюлязимица въ с. Лазарополе Хасанъ ефенди стана извѣстно, че въ Галичко-Рѣканския край има революционна чета и употребяваше доста усилия, за да ни открие.

Презъ м. септември 1904 год. се получи съобщение, че нашиятъ върховенъ вождъ *Дѣмянъ Груевъ* ще споходи нашитѣ села и трѣбваше да се приготвимъ за посрещането му. Четата ни се опѣти за Кичевското село Душегубица. Посрещането бѣ възторжено. Д. Груевъ, придруженъ отъ Кичевската чета, желаше да се срещне съ пър-

венцитѣ въ нашитѣ села, които неустрашимо действуваха презъ време на Илинденското възстание. Срещата трѣбваше да стане въ с. Росоки. При мѣстността „Думовица“ менъ натовариха да отида като обикновенъ пѣтникъ безъ оружие въ Галичникъ и да предамъ известието. Презъ селата Тресонче, Росоки и Сушица, сжщата вечеръ пристигнахъ въ Галичникъ и съобщихъ радостната вѣст. Сжщата нощъ заедно съ Ивана Гиневски, Пейчинъ Томоски, Иванъ Дуковъ Пендаровски и други трѣгнахме за с. Росоки. Въ това сжщото време нашиятъ върховенъ вождъ *Дѣмянъ Груевъ*, заедно съ своята свита, съ Кичевската и нашата чети, водени отъ най-преданния куриеръ Иванъ Кр. Терзиевъ, слѣзълъ въ мрака въ с. Тресонче, гдето държалъ предъ мѣстнитѣ хора назидателна беседа, следъ което се отправилъ за с. Селце и спира въ кжщата на *Никола Мицовъ Самарджиевски*. Комитетската поща съ вестници и други книжа следвала *Дамета Груевъ*. Комитетскиятъ куриеръ случайно среща дребния търговецъ *Зогѣ* отъ с. Маврово, добъръ и порядъченъ човѣкъ, който предложилъ услугитѣ си да предаде пощата на Иванъ Терзиевъ въ с. Тресонче. За по сигурно *Зогѣ* турилъ книжата въ зобницата на магарето и за да ги замаскира посипалъ ги съ ечмикъ. По пѣтя въ мѣстността „Коритникъ“ срѣща селяни косачи отъ с. Лазарополе, придружени отъ аскеръ да ги пази. Нѣкои отъ аскера почнали да тарашуватъ товара на *Зогѣ*, и случайно намиратъ поставенитѣ въ зобника книжа. Подложенъ на най-жестоко изтезание и мжки, *Зогѣ* казалъ каквото знаелъ и билъ подкаранъ да заведе аскера при куриера Терзиевъ въ с. Тресонче.

Неподозирайки присѣтствието на върховното тѣло на организацията, мюлязиминтъ взелъ съ себе си само 11 души и стига до кжщата на Терзиевъ, който едвамъ що бѣ завелъ върховното командване въ с. Селце и се върналъ обратно въ кжщи, за да урежда други нѣкои порѣчки. Изненаданъ отъ голѣмия шумъ и кучешки лай, той чува поканата на *Зогѣ* да отвори и приеме чета. Вижда, обаче, турски аскеръ... Съ голѣма упоритость той крие мѣстонахождението на четата. Подложенъ на най-жестоки изтезания: счупена рѣжка, удрянъ съ прикладитѣ на пушкитѣ кждето сварятъ, убожданъ съ ножове, отрѣзали му венитѣ на рѣката и що ли не, Терзиевъ, обаче, не продумва нито дума. Изнуренъ, той е подкаранъ за Селце, да открие четата. Съ приближаване селото, съ силния си писъкъ предупредилъ главното командване да се укрие. Даме се събужда, приготвява се набързо и поема пѣтя за с. Росоки. За да заблуди аскера, войводата Павле Караасановски излиза на страна и прѣвъ стреля. Срещу него се изсипватъ неприятелски куршуми и бива раненъ. Въ суматохата Иванъ Терзиевъ успѣва да се изскубне отъ рѣцетѣ на аскера, но близо подъ селото бива спрѣнъ отъ сейменитѣ-арнаути на с. Тресонче, дотърчали да видятъ какво става. Подъ арнаутска „беса“ да го не издаватъ на аскера, тѣ трѣгнали за мѣстосражението, ведно съ Терзиева и се обадили съ нѣколко изстрела. Изплашениятъ аскеръ стреля безразборно, убива Иванъ Терзиева и тежко наранява едного отъ сейменитѣ.

Презъ суматохата, Даме изгаря архивата си

и презъ трема на кжщата, и двора на Дамковци се спуща надолу къмъ рѣката задъ селскитѣ градини при мѣстото „Синъ виръ“. Отъ тамъ по камѣнацитѣ прескача рѣката и захваща на горе за „Враненица“ презъ „Наумишча“, „Пейково ниве“, „Долна, срѣдна и горна Лѣбарица“ и презъ гората се отзовава подъ върха на „Вързовецъ“ надъ село Тресонче, спира на „Тресонечкитѣ извори“, поема къмъ „Думовица“ и продължава пѣтя си за Кичевско. Войводата Павле Караасановски се измѣкналъ отъ Селце и самичкѣ се отзовава надъ „Росочкитѣ извори“ при „Жигелица“, а отъ тамъ въ с. Сушица, дето си привързалъ ранитѣ.

Презъ това време азъ доведохъ галачкитѣ първенци въ с. Росоки, заедно съ ржководителя Авросия Божиновъ и Марко Симеоновъ Плешка. Бѣхме дошли близо до Селце въ мѣстността „Голобарникъ“, да посрещнемъ Дамяна Груевъ и придружаващитѣ го хора, но забелѣзахме, че става нѣщо неочаквано. Изтрѣпнали отъ неудомиѣне, пратихме росочанката Божиница Каратофийска, куриерка, да научи какво е станало въ Селце. Тя ни обади, че е имало сражение — единъ убитъ отъ нашитѣ и единъ раненъ заптия (сейменъ). Върнахме се въ Росоки и съобщихме за случката. Галичани се опжтиха обратно

презъ с. Сушица за Галичникъ. Въ с. Сушица се срещнахме съ войводата Павле Караасановски и се освѣдомихме по-подробно за станалото. Заедно съ него двамата трѣгнахме за село Осой и отъ тамъ презъ с. Гари по прѣкия пѣтъ презъ „Яма“ се отзовахме въ с. Душегубица, дето настигнахме Дамяна Груевъ съ охраняющитѣ го хора. Тукъ най-трогателно се раздѣлихме и четата ни се отпрати обратно за нашитѣ мѣста...

За да не вземе нежелателенъ край това сражение, всичко се дължи на обстоятелството, че мюлязиминѣтъ не е съобразилъ да тури на кракъ цѣлия си аскеръ, а се задоволилъ само съ 11 войника, безъ да подозира, че той има работа не само съ нашата чета, а е въ диритѣ на нашия върховенъ вождъ Дамянъ Груевъ съ свитата му и придружаващитѣ го две чети. Доста спомогна да излѣзатъ отъ тая обсада неврежими и спасени и постѣпката на нашия опитенъ войвода Павле Караасановски, който сражавайки се самъ съ аскера, даваше да се разбере, че той има работа съ много комити. Съ това бѣше спасена честъта на четниците и на нашия роденъ край. Въпрѣки избавлението му отъ това прежежие, обаче, на обичания отъ всички ни Даме е било писано да намѣри смъртъта си малко следъ това при село Русиново (Царевоселско).

Евстатий Авр. Чаловски

Винишката афера. VI.

В. — Двойнитѣ присжди и амнистията. Винишка пѣсенъ. Положението следъ аферата.

Следъ шумнитѣ обиски и арести съ денонощни изтезания болшинството отъ задържанитѣ следъ 7 месеченъ затворъ въ „Крушумли ханъ“ бѣха освободени по липса на доказателства. Останалитѣ бѣха сждени: съ углавна и политическа отговорностъ. Тия отъ Винаца бѣха въ първата категория — обвинени като съучастници въ обира и убийството на Кйазимъ, другитѣ въ втората категория — обвинени като политически престѣпници.

За виничани нѣмаше никакви улики за приписванитѣ имъ обвинения. Въпрѣки това, по изричатъ заповѣди на Скопския вилия Хафъзъ паша тѣ бѣха осждени по две съображения: 1) За морално удовлетворение на близкитѣ на жестоко заклания Кйазимъ, — да се уталожатъ и духа на озлобеното турско население и 2) За да се маскиратъ предъ външния свѣтъ жестокоститѣ, съ които си послужи Дервишъ. Осждени бѣха на 10, 15, 20 год.: Йованче Петровъ, баща на избѣгалия Георги, Митко Стефановъ — шурей на Георги, Тодоръ Захариевъ Цековъ, Иванъ Пауновъ, Василъ Клиничаровъ и Христо Мицовъ отъ Винаца, Стаменъ Чифчията отъ с. Якимово, Миленко Попарата отъ с. Кжшлата и Ангелъ Пандура отъ с. Драгобраща. Осждени задочно на доживотенъ затворъ бѣха избѣгалитѣ Георги Йованчевъ и Ангелъ Баба Божиенинъ отъ Винаца.

Понеже присждата бѣше отъ углавенъ характеръ, тѣхъ незасѣгна и никаква амнистия, отъ каквато се възползуваха впоследствие всички отъ втората категория по — литическитѣ престѣпници. Чрезъ една специална мистерозна амнистия, обаче, безъ да ѣ се даде нѣкаква гласностъ, задочно осждениятъ Георги Йованчевъ още сжщата година се

завърна съ редовенъ паспортъ въ Винаца. Това негово легализиране озадачи всички. Другитѣ излежахъ наказанието си въ „Куршумли ханъ“. Къмъ седмата година бѣха починали въ затвора Тодоръ Захариевъ, Ив. Пауновъ и Миленко Попарата.

Останалитѣ, като политически престѣпници, бѣха осждени отъ специаленъ сждъ (февкала) на доживотенъ затворъ: Мише Спировъ Развигоровъ — учителъ въ Шипъ, Йосифъ Даскаловъ — учителъ въ Кратово, Петъръ п. Арсовъ — главенъ учителъ въ Шипъ, Димитъръ Миразчиевъ — главенъ учителъ въ Паланка, Отецъ Козма — игуменъ въ Лесновския манастиръ, Ангелъ Пандура отъ с. Драгобраща (кочанско), Ангелъ Георгиевъ отъ Кавадарци, Александъръ Бѣличевъ отъ Кочани — учителъ въ с. Спанчево, Данаилъ Дограмаджията отъ Кочани и др. Всички бѣха заточени въ Подрумъ-Кале — въ крепостъта Будерманъ — гр. Акия, Аданския вилетъ, но презъ 1902 г. последва обща амнистия и бѣха освободени.

Ясна илюстрация за трепетнитѣ перипетии и деспотични насилия по таза афера ни даде тогавашниятъ директоръ на педагогическата гимназия въ Скопие Хр. Матовъ отъ Струга въ своето лирично творение „Винишка пѣсенъ“, таженъ избликъ на болезнено развълнувани патриотични чувства, които сж обладавали автора при непосредственото изпитание на създаденото съ аферата положение. Като цененъ споменъ отъ ученичеството ми въ последния курсъ на първия випускъ при Педагогическата гимназия въ Скопие презъ 1897/1898 г., ще я предамъ буквално съ правописа въ оригиналния текстъ. Тя е и единъ сарказъмъ за Султанския абсолютизмъ по тази афера.

Винишка пѣсенъ

Вишѣ си вишила, Витошо мила,
Вишѣ си вишила до синѣо небо,
Дно си дѣнила, Витошо мила,
Въ Срѣдеца града — наша столнина.

Дѣлѣ ти се падналѣ, Витошо мила,
Колкото труденѣ, толку и славенѣ:
Стожерѣ да бѣдешѣ, стожерѣ народенѣ
На всеѣ що носи българско име.

Отъ Солунѣ, Охридѣ — нашѣтѣ светини,
До бѣлий Дунавѣ и Черно море,
Дѣ шуми Вардарѣ, Янтра, Марица —
Сичко е твое, твоя е грижа.

Виждашѣ ли, сестро, отъ вишинето
Сѣ очи си мили, сивѣ — соколови,
Виждашѣ ли, що е ей тамѣ задѣ Рила
Вѣ земята бойна на Самуила?

Що гласѣ се чуе, гласѣ непонятенѣ —
Вѣгърѣ ли вѣе, гърмежѣ ли гърми,
Земя ли тѣтне или се тресе,
Или се борие отъ коренѣ корнатѣ?

— Охѣ, братко милий, братко юнако,
Що да ти кажа, какѣ да ти кажа!
Ни гърмежѣ гърми, ни земя тѣтне,
Нито се борие отъ коренѣ корнатѣ.

Тукѣ е до Бога отчаянѣ писъкѣ
Отъ мжки страшни, люти нечути...
Ей тамѣ въ Скопско — Кочани, Малешѣ,
Вѣ Шипѣ, Куманово, вѣ Кратово стрѣмно,

Мало — голѣмо е пропищѣло,
Мало — голѣмо мжко и женско.
Врагѣтѣ е нашѣлѣ моментѣ удобенѣ
Да приповтори стара си пѣсенѣ:

„Пъкленѣ мжки, сѣчѣ за раята,
Водата спие, рая не спие.
Аманѣ, аманѣ вечѣ отъ тѣзѣ гяури,
Учи ги, учи — люде не ставатѣ,

Батакѣ имѣ кажи — Батакѣ забравятѣ,
Ванѣ имѣ примони — не щатѣ да знаятѣ.
Чакай тогава сами да видятѣ,
Какво е нѣщо урокѣ душмански“ —

И нѣ-ти тебе стапие безчетни,
Висенѣ нѣ-ти сѣ глава надолу,
Менгеме, спици, живѣ — жарѣ желѣзо,
Очи настрана, челюсти криви...

— И що ли още, Господи милий!
Витошо мила, говори харно!..
— Я ами лудостѣ, я честѣ семейна!
— Охѣ смъртѣ, кжде си? Ела по-скоро!

Сега ми трѣбвашѣ... сладка, богатка...
Но не, — отплата! Да, да — отплата!
— Така те сакамѣ, братко юнако!
Не отчаяниѣ, ами отплата.

Сълзи — разбирамѣ, — кървави, жежки:
Сърдце е меко, чувства сѣ нѣжни,
Но отчаяниѣ, — туй не разбирамѣ.
Па хай да бѣше преди години,

Кога народѣтѣ дълбокѣ сънѣ спѣше,
Ами и днеска, днеска, когато
Земята — майка? складове ражда:
Пушки, патрони, динамитѣ, бомби,

Днеска, когато смъртѣта е нищо,
А пѣкѣ затвора нищо отъ нищо;
Кога срѣдѣ мжки селякѣ ти казва:
„Удрете врази, аманѣ не викамѣ;

Снага ми страдна вѣ земя ще иде,
Душа ми ядна небо ще виде —
Удрете, удри — туй намѣ остава“.
Когато пона биятѣ, пребиватѣ,

Отъ сѣдни мжки душа вечѣ бере,
Той пѣкѣ имѣ хули законѣ и вѣра;
А синѣ учителѣ — юнакѣ идеенѣ,
За да покаже йощѣ по-релефно

Какѣ се презира животѣтѣ робски
За скѣпа, милна, сладка свобода:
„Е стига врази, стига“, имѣ казва,
„Архива щете? — елате сѣ мене!“

И ги завежда — кжде сѣ мислишѣ? —
Надѣ карпи страшни, пропасти земни,
Па рипомѣ викне: „живѣй народе!
Часѣтѣ е вражи — бѣднина твоя!“.

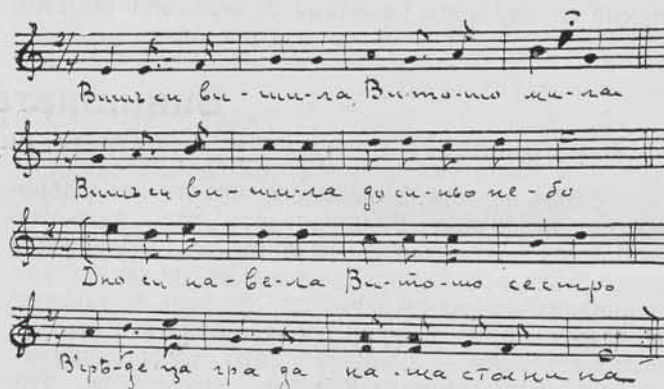
Па рипомѣ рипне вѣ бездна дълбока,
За да отскочи на сто парчета...
— Витошо сестро, що ми приказвашѣ?
— Що е предѣ очи, това приказвамѣ.

Раята клета, рая вечѣ не е:
Калени мжже, калена челядѣ.
Човѣка презренѣ — униженѣ, смазанѣ,
Сега го нѣма, сега е по-другѣ:

На ржѣ плюналѣ — човѣкѣ застаналѣ,
Па Богѣ що даде и честѣ юнашка!
Во сѣкой случай отъ стари люде
Едно е знаино, знаино катѣ, бѣлѣ день:

Началото е по висше отъ всичко...

Винишка пѣсенъ



Авторѣтѣ ѣ Хр. Матовѣ, като ржков. на окр. комитетѣ вѣ Скопие, бѣше вѣ течение на фактическото положение на аферата, за да прецени всичко и да изрази прочувствено вълненията си вѣ тази си „пѣсенѣ.“

Чрезѣ преписване между ученицитѣ и ученичкитѣ, тя бѣше заучена. Следѣ това бѣше нотирана отъ тогавашния учителѣ по нотно пѣние Ив. Караджовѣ и стана любима пѣсенѣ на всички. Презѣ училищната ваканция, чрезѣ ученицитѣ тя се прѣсна вѣ цѣла Македония и Одринско и сѣ особенѣ патосѣ се пѣше при всички разходки и екскурзии като народенѣ маршѣ.

Тази пѣсенѣ се яви вѣ ржкописѣ, безѣ името на автора ѣ. Ние, по-възрастнитѣ ученици, обаче, по стила и особенитѣ изрази и думи, веднага схванахме, че е негово произведение. И когато единѣ день го позакчихме, че това е негова работа, Матовѣ се подсмѣ тѣнко подѣ мустакѣ па изрече: „Харна ли е ми кажете? Щомѣ е харна, не е важно отъ кого е. Мило ми е да я пѣете!“...

По-голѣми подробности по тази афера могатѣ да дадатѣ ония, които лично изпитаха всичко вѣ затворитѣ.

Дълга, обаче, да изповѣдвамѣ 1. че причинителитѣ на Винишката афера бѣха вѣнш-

ни фактори. Като плодъ на лъжереволуционенъ материализъмъ, тя бѣше и пълно отрицание на устава на В. М. О. Р. О. Акциитъ отъ тоя родъ бѣха професия на вилнеущитъ преди създаването на организацията разбойници, толерирани често и отъ властта, за економическото омалоощаване на българското население въ Македония и Одринско. Срецу тѣхъ се опълчи първо В. М. О. Р. О., като ги унищожи и населението си отдѣхна и се привърза къмъ своитъ спасители. Да цитирамъ факти, тѣ сж много. Мнозина идеолози, обаче, се заразиха отъ тоя революц. материализъмъ, за да бждемъ свидетели и следъ тази афера на други подобни потресаещи и разорителни афери. Достатъчно ще бжде да спомена само за извесната на всички съвременници *Лозенградска афера презъ 1900 год. съ Д-ръ Керемидчи-Оглу*, която за нещастие преживѣхъ и азъ, като главенъ учителъ и ржковод. на организацията въ Бунаръ-Хисаръ съ една присжда на доживотенъ затворъ.

2. Макаръ и да се създадохъ преждевременно голѣми сътресения на В. М. О. Р. О. и загрижени терзания на нейнитъ ржководни фактори, идейнитъ устои на българското население къмъ организацията, изобщо, останаха непоколебими. Жертвитъ отъ жестокитъ изтезания и мжчения, проявления стоицизмъ на арестуванитъ и изтезаванитъ, сжденето и осжждането на мнозина отъ тѣхъ засилиха още повече убеждението въ всички за обединение и закрепване позициитъ на организацията за по-нататъшната борба. Мжченицитъ на тази афера освѣтиха още по-ярко моралната стойностъ на В. М. О. Р. О. Съ това блѣсна предъ външния свѣтъ и предъ самата Султанска властъ могъществото и идеалнитъ устои на организацията.

3. Хафъзъ-пашовата тирания и деспотичната стихия на полиция Дервишъ не можа да пречупи борческото съзнание на българското население. Неговитъ химерични илюзии да унищожи коренно — „Кйоктенъ“ — В. М. О. Р. О., както бѣше се закарналъ при изпращането на своя мандаторъ въ Виница, се изпариха като сапуненъ мѣхуръ. Тираническитъ похвати на Дервишъ още повече засилиха убеждението за невменяемостта на кървавия режимъ, за да се нареди масово съ още по-голѣма въра въ редоветъ на В. М. О. Р. О. старо и младо.

4. Виница, най-ценната станция на организацията за препращане оржжие, литература, тайна поща и за превеждане презъ границата дейцитъ, следъ аферата бѣше поставена подъ единъ из-

ключителенъ режимъ и стана седалище на постоянненъ гарнизонъ. По нѣмане специално помѣщение, аскерътъ бѣше разквартируванъ въ по-солиднитъ български кжци. По тоя начинъ и българското население за най-малки прояви се малтретираше и тормозеше произволно. Понеже осжденитъ бѣха глави на семейства, благосъстоянието и материалното имъ положение се съсипа. Съсипаха се економически и другитъ, защото бѣха имъ изтрѣгнали и последната скжтана пара за откупи при ареститъ, за да не бждатъ малтретирани. Районътъ се лиши отъ своитъ дейни и изпитани ржководители. За възстановяване на тайния каналъ се създадохъ голѣми грижи, съ нови осторожни усилия и жертви.

5. Турската властъ, безсилна да се справи съ разрастващата В. М. О. Р. О., навсѣкжде почна да си служи съ тероръ и драконовски мѣрки за най-малки подозрения или донесения спрямо българското население. Имайки предвидъ изпитанитъ вече жестокости презъ време на аферата, щомъ нѣкой узнаеше, че се дири отъ полицията, предпочиташе да се укрие. Така се създадохъ групи отъ нелегални дейци, които въ последствие се оформиха въ въоржжени бойни чети. Само немошнитъ и слаби да издържатъ суровия четнишки животъ се изпращаха задъ граница. Тѣзи, именно, чети станаха сподвижници на легалнитъ ржководни тѣла въ всѣки районъ, а тамъ кждето нѣмаше подходящи за такива, сами поеа и ржководството на организационната работа въ цѣлия районъ.

6. Съ създаването на така наложенитъ отъ самата властъ бойни чети въ всѣки революционенъ районъ, засили се още повече организаторската дейностъ за масова подготовка и въоржжаване на населението. Но и тукъ намѣсата отъ вънъ създаде своето пакостно влияние за правилния развой на В. М. О. Р. О. — наложи се неизбежни въоржжени стълкновения, които зачестиха навсѣкжде. Съ това се създадохъ по селата разни афери, които още повече засилиха кадъра на бойнитъ чети, а това, именно, наложи и ускоряването на общото възстание на 20 юлий 1903 год.

Изминатото време, което ни дѣли отъ тази злокобна афера, не е достатъчно да заличи въ насъ нито вълненията, нито ужаситъ, нито омразитъ къмъ този тиранически режимъ. Нѣма да се заличатъ и въ поколѣнията надеждитъ за утрешния день ..

Хр. Настевъ

Димитъръ Уста Илиевъ

На 9 юний 1932 г., въ 2 часа сл. пладне отъ летя въ вѣчността душата на още едно свидно чадло на Македония, **Димитъръ Уста Илиевъ**, на 50 год., родомъ отъ с. Скребатно — Неврокопско.

Откръменъ и възпитанъ отъ добъръ и коравъ българинъ, отъ известния на времето „Уста Илия“, още 20 годишенъ, Димитъръ почва да ненавижда голѣмата тирания и следъ като изтрѣбва единъ селски кърсердаринъ, грабва бойката си пушка и отива въ четата на покойния войвода *Стоянъ Мълчанковъ*, съ когото редъ години е дѣлилъ скърби и радости. Цѣли 30 години Дими-

търъ Уста Илиевъ мисли за дѣлото на Македония! Числилъ се е въ четата и на известния войвода Пею Радевъ, на когото става вѣрно лице, та му повѣрва отговорни служби.

Така въ 1906 година, той бива изпратенъ ведно съ свои другари да извършатъ въ гр. Драма атентатъ, който, сполучливо изнесенъ, потресе цѣла Македония. Следъ известно време по издайничество той бива заловенъ, окованъ въ вериги и изпратенъ въ затвора „Еди-Куле“, кждето престоюва нѣколко години. Като подсждимъ той бива изправенъ предъ сжда въ гр. Солунъ, кждето съ

своя вѣренъ другарь Никола Шарчинъ (Гаваза) счупватъ веригитѣ и предъ очитѣ на всички присѣтствующи сполучватъ да избѣгатъ! Този имъ героизмъ на времето бѣ оцененъ отъ тогаваш-



Димитъръ Уста Илиевъ

ната властъ и тѣ бѣха сочени за примѣръ на героизмъ и себеотрицание. Измъкнахъ се сполучливо отъ „вѣжето“, той продължава да броди изъ Пирина и Али-Ботушъ и става страши-

лице за Драмско и Сѣрско. Името му остана синонимъ на „светецъ“ измежду жителитѣ на Драмско, Зърненско и др. Благъ, скромнъ и винаги засмѣнъ, той бѣ любимецъ на мнозина. Неговитѣ пѣсни, които той е пѣлъ съ мелодичния си гласъ, сѣ му извоювали името на „сладкогласенъ“ пѣвецъ. За голѣмо съжаление той занесе своитѣ пѣсни съ себе си — тѣхъ не знае днесъ никой другъ. До колко е билъ добъръ българинъ неговиятъ баща, свидетелствува фактътъ, че ханътъ, държанъ отъ него въ гр. Драма, става свѣрталище на всичко българско отъ източна Македония. Въ него масово сѣ се стичали за отмора работници, търговци, организационни хора и пр. Гърцитѣ, пѣкъ и гърчешитѣ се българи, виждайки този масовъ приливъ въ хана на Уста Илия не закѣснѣватъ да подражаватъ на своитѣ съселани и така увлѣчени, забравятъ чуждото дѣло, на което сѣ служили, и отъ вчерашни „андартски четници“, тѣ ставатъ вѣрни организационни лица и съ тѣхна помощъ въ послѣдствие се унищожиха много грѣцки училища, изгониха се много грѣцки учители и българинътъ съ успѣхъ прокара и откри на мѣстото имъ великолепни български училища.

Даже и днесъ, макаръ и пришелци въ Драмско, пакъ всички мѣстни жители отиватъ въ така наречения „Уста Илиевъ“ ханъ, което доказва, че името му, още дълго нѣма да изчезне отъ устата на младото поколѣние.

Като гражданинъ и общественикъ покойниятъ остави добри спомени.

Остави жена и две невръстни деца.

Съ неговата смъртъ Македония изгуби още едно свидно чедо!

Новата история ще отреди и нему първо мѣсто въ своитѣ свѣтли страници!

Да бжде свѣтло името му!

Богъ да го прости!

Ап. Михайловъ

Баба Кръста

Споменъ отъ Струга

Тя бѣше дъщеря на известния на времето си първенецъ въ Струга, Христо Хаджовъ, и сестра на не по-малко известния по своята природна дарба на уменъ човѣкъ Гьоре Хаджовъ, който, поради своя здравъ умъ, стружани, турци и българи, го наричаха „Акълъ кутусу“; нейнъ братъ бѣше и стария учителъ Наумъ Хаджовъ.

Баба Кръста бѣ омъжена за дѣда Никола Мушмовъ отъ Струга. Тѣ сѣ имали единствена рожба, баща ми Анастасъ Мушмовъ. Благодарение на подкрепата на дѣда Никола, баща ми още на младини се заловилъ за търговия и съ време стана заможенъ търговецъ и виденъ човѣкъ въ града. Като виденъ търговецъ и уменъ човѣкъ той е спечелилъ симпатитѣ на своитѣ съграждани, които преди освобождението на България го избраха за кметъ на града Струга и въ сѣщото време за аза въ Охридския мезлишъ. Той бѣ първия християнинъ аза (членъ въ сѣда) въ Охридъ. И дветѣ тѣзи длъжности спечелиха доста неприятели на баща ми отъ страна на стружкитѣ турци и албанци отъ с. Велеша. Еднитѣ и другитѣ гледаха на всѣка цена да го погубятъ,

защото той бѣше упоритъ и не се подаваше на турскитѣ прищѣпки.

Помня като дете, единъ пазаренъ день (сѣбота), въ дюгена на баща ми бѣха насѣдали нѣколко души въоръжени велешани и искаха отъ него да имъ заплати, като на предприемачи, нѣкакъвъ изплатенъ еднажъ интизапъ за смѣтка на града Струга. Баща ми имъ възрази, че този данѣкъ е изплатенъ. Понеже искането бѣше предложъ за отказъ, за да намѣрятъ причина да убиятъ баща ми, единъ отъ седналитѣ албанци, по знакъ на главатаря, измъкна пищова отъ силяха си и, когато да го насочи срещу баща ми, баба Кръста, която бѣше тамъ, се спусна, сграбчи повилѣния албанецъ и го понесе навънъ; следъ това тя изгони изъ дюгена другаритѣ на убийцата, които, смаяни отъ храбростта на баба Кръста, напуснаха дюгена.

Следъ това баба Кръста придружи баща ми до кѣщи и му заповѣда да не излиза презъ деня. На дюгена до вечерта останахме баба Кръста, слугата, братъ ми и азъ.

Тѣкмо бѣше предъ освободителната война

на България. Кръстосваха башибозуци. Стружките турци и околните албанци се бяха развилнели и за християнското население нямаше живот по нашия край. Турци и албанци грабяха и убиваха по срѣдъ града и нямаше никаква власт да ги възпре! За да може да се предпази града от тѣзи злодеяния, стружани решиха да назначат платени нощни пазачи, турци или албанци и то от с. Велеща, защото тѣ бяха най-ужасните злодѣи, които не признаваха никаква власт, а грабяха и убиваха по бѣлъ денъ безнаказано! За пазачи бидоха назначени отъ най-прочутите злодѣи и кървопийци, съ целъ да взематъ подъ свое покровителство беззащитното християнско население, та дано съ това да се тури край на безчинствата. Обаче, това обиди стружките турци и тѣ за тази обида решиха да си отмѣстятъ на градския кметъ — баща ми. Една вечеръ презъ октомврий 1876 година, издебнаха баща ми и презъ прозореца на спалната стая съ единъ визстрелъ го повалиха мъртавъ. Стружани знаеха отъ де дойде убийството на тѣхния кметъ и представителъ въ Охридъ, и въ знакъ на мълчаливъ протестъ, устройоха тържествено погребение на убития, като държаха затворени дюгените си 2 — 3 дена.

Баба Кръста бѣше неутешима за загубата на едничката ѝ рожба. Тя знаеше моралните убийци и на запитванията на правителствените хора: „Кои могатъ да бждатъ убийците“, тя недвусмислено отговаряше: „Царските хора, тѣ знаятъ кои сж убийците; тѣ могатъ да ги намѣрятъ, ако искатъ“. За да заличатъ следите на убийството, турските власти се помъжиха да хвърлятъ вината върху българското население въ града и да го принудятъ да плати на наследниците на убития известно обезщетение. Баба Кръста възстана съ всички си жаръ на наранената ѝ душа противъ това кощунство съ кръвта на непрежаления синъ, като заяви предъ турските власти: — „Всички християни въ града обичаха моя синъ; той бѣше тѣхенъ избраникъ; не тѣ го убиха, а турците. Той бѣше царски човѣкъ; вие сте длъжни да намѣрите неговите убийци“.

Изминаха нѣколко години отъ убийството на баща ми. Презъ това време и по-рано, бѣха извършени и други убийства върху българи. На нѣкои отъ жертвите се знаеха убийците, които свободно си ходѣха. Между тѣзи жертви бѣше и Мате Дудуловъ. Него убиха преди баща ми, посрѣдъ бѣлъ денъ, въ Струга. Убийцата бѣше арнаутинъ отъ с. Велеща.

По едно време дошла заповѣдъ отгоре да се ликвидира съ старите убийства по следния начинъ.

На наследниците на убитите, на които убийците сж неизвестни, да се заплати обезщетение отъ града или селото, като размѣрятъ на определената сума се разхвърли върху християните като даждие, а убийците, които сж известни, да

заплатятъ на пострадалите обезщетение, или ако последните се откажатъ отъ такова, то да опростятъ на убийците и да се помирятъ. Тѣзи спазарявания и спогодби трѣбваше да станатъ въ Охридския мезлишъ въ присѣтствието на цѣлия му съставъ, заедно съ християните съветници (ази) и въ присѣтствието на пострадалите и убийците.

За изпълнение на тази висока заповѣдъ единъ денъ Охридскиятъ мезлишъ повика и баба Кръста като пострадала, да се яви въ мезлиша, за да ѝ се даде възмездие за убийството на сина ѝ. Баба Кръста се отзова на поканата на Охридския сждъ. Между други пострадали отъ охридските и стружки села въ сжда присѣтствувалъ и синътъ на убития Мате Дудуловъ, Янкула Дудуловъ, чорбаджия и първенецъ въ Струга. Тамъ билъ и убийцата на Мате. За по-голѣмо въздействие върху пострадалите, поканени били охридски и стружки първенци и ази, между които отъ Струга присѣтствували: Георги Чакъровъ, Янкула Дудуловъ (пострадалъ), Атанасъ Хаджовъ и Мате Гължбовъ, замѣстникъ на баща ми, ази отъ Струга. Мезлишътъ почналъ съ спогодбата между наследниците на убити селяни и присѣтствующите тамъ убийци. Разбира се, че всички пострадавши простили на убийците безвъзмездно и въ знакъ на опрощение разцѣлвали се. Дошло редъ сжщото да направи и Янкула Дудуловъ съ убийцата на баща му. Обаче когато двамата се прегърнали, за да се простятъ, баба Кръста излиза изъ публиката, като изъ засада, и стоварва единъ юмрукъ върху гърба на нещастния Янкула Дудуловъ съ думите:

— „Язъкъ да ти е сине, че се прегръщашъ съ убийцата на баща си“.

Стружките първенци, изненадани и смутени отъ тази неочаквана дързостъ на баба Кръста, спуснали се къмъ нея и я задържали съ думите:

— „Какво правишъ, тетко Кръсто? Всички ще ни туришъ на вжето!“ Баба Кръста, възмутена и разярена отъ възобновената тжга за загубата на едничката ѝ рожба, съ наболѣла душа до самозабрава, извикала въ срѣдъ мезлиша колкото ѝ гласъ държи:

— „Нека всички ви избиятъ, ако така лесно прощавате бащината си кръвъ!“ Следъ тия думи при общото смущение, баба Кръста си пробила пжтъ изъ публиката и си излѣзла внѣ безъ никой да ѝ спре.

Отъ тогава никаква власт вече не потърси баба Кръста. Тя, въпреки съкрушителния ударъ на злата сждба, доживѣ до дълбока старостъ, но не престана да тжжи по своето едничко чедо, до като и тя отиде при него, съ молба и поржка да ѝ погребатъ въ неговия гробъ и главата на милия ѝ Атанасъ да сложатъ подъ мишницата ѝ.

Вѣчна паметъ на баба Кръста!

Н. А. Мушмовъ

Учебното дѣло въ гр. Прилепъ и Прилепско

За гр. Прилепъ е писано доста. Въ Прилепъ никога гръцкото влияние и гръцкия езикъ не сж хващали коренъ. До 1838 година тукъ сжществували два параклиса неедновременно, въ които се е чело на славянски. Презъ поменатата година вече Прилепчани иматъ свой общественъ храмъ, осветенъ отъ Пелагонийския гръцки митрополитъ Григорий.

Отъ тогава на дѣсната страна на клироса почва да се чете на *гръцки*, когато на голѣми празници присжтствувалъ въ града владиката.

Характеристиченъ е следния случай: На Св. Никола, 6 декемврий 1844 г., пристигналъ отъ Битоля владиката. Единъ отъ Прилепскитѣ свещеници отъ угодничество чель ектенията на гръцки „Ту Кириу дейтоменъ“. Хаджи Ристе Логотети извикалъ: „А бре попе, за кой Томе сборувашь; за Томета тутунджията ли? А бре, речи си како шчо Госпо остаилъ: „Господу помолимъ ся“!

Въ прилепскитѣ села абсолютно никога не се е чулъ гръцки гласъ.

Въ монастиритѣ Тръскавецъ, Зързе, Слѣпче, Св. Арангелъ и др. сжществували часословски (килийни) училища, дето се учили на черковно-славянски езикъ ученици, готвещи се за духовно звание.

Въ Тръскавецъ такова училище сжществувало още въ XVII вѣкъ и траело до началото на 3-тата четвъртина отъ XIX в.

Въ началото на XIX в. Прилепъ е билъ чисто турски. Малко сж били гражданитѣ християни — темъ е било забранено да притежаватъ покритата собственост. Християнитѣ се черкували въ черквитѣ на с. Варошъ — $\frac{1}{4}$ часъ отъ града — столица на прочутия Крали Марко. То е било огнището на българската просвѣта, съ 70 църкви, отъ които до днесъ сж останали 6—7. Презъ XVI и XVII вѣкове тукъ е сжществувало „Часословско училище“. Презъ 1783 год. даскалъ Ристе преписвалъ и давалъ „мостри“ за преписъ отъ псалтира, евангелието и апостола на по-възрастнитѣ деца отъ „чколията“ му. Тукъ сж преписвали отъ даскала и калфитѣ — ученици „поменици“ съ славянски букви и заглавия: †. Крсте Боже, поможи! Помени Гди рабовъ твоихъ и пр. Презъ годинитѣ 1830—1840 въ градскитѣ махали, въ частни кѣщи сж учили и даскалитѣ: попъ Аце, П. Ангеле Смичко, Коте Даскало и др.

Съ построяването на черквата „Св. Благовѣщение“ въ града презъ 1835—1838 година, въ черковния дворъ се отваря и *килийно училище*, дето сж учителствували дълги години Хаджи Пано, попъ Костадинъ Динговъ отъ с. Варошъ, попъ Ангеле Смичковъ, варошанецъ и др.

Отъ тука явствува какво влияние е оказало селото Варошъ надъ града.

Въ 1843 год. се съгради голѣмото общинско училище и гръцкитѣ владика довежда учители отъ Янина. Такъвъ е Костаки Дскало, първия мжжъ съ френски панталони въ гр. Прилепъ.

Около 1854/55 въ Прилепъ учителствува Д. Миладиновъ, който въ главното (Елинското) училище преподавалъ гръцки езикъ и 3—4 пжти презъ седмицата обучавалъ и на бѣгарски. Следъ него се редятъ като учители на гръцки Р. Жинзифовъ, Гр. Пърличевъ, ала и тѣ обучаватъ и на

български. Всѣки празниченъ день тѣ събирали възрастнитѣ хора и държали слова, като разпращали уроци изъ българската история.

Така вървѣло до 1858 г., когато за учител идва именитиятъ будителъ Йорданъ х. Константиновъ Джинотъ отъ Велесъ, който обрѣща на опаки обучението: преподава се 1—2 пжти седмично гръцки отъ учителъ К. Шапкаревъ, а той редовно води обучението на български съ предмети: История, География, Катехизисъ, Числителница и пр.

Той е държалъ много беседи. Старитѣ прилепчани помнятъ неговото слово, държано въ училището на Кръстовденъ (14 септемврий 1859 год.), съ което обявилъ кръстоносенъ походъ срещу гръцкия владика Венедика. Отъ тогава Джинотъ е преследванъ и изпратенъ на заточение.

Следъ него идва учителя Василъ Кюрдалевъ отъ с. Маврово (Тетовско) възпитаникъ на Груевъ. Той е въвелъ Ланкастерската метода и таблицитѣ. Следъ него идатъ Георги Икономовъ, Никола Ганчевъ Еничаревъ и училището има „долно“ отдѣление и „горно“ (главно). То брои презъ 1864/65 учебна год. надъ 600 деца съ 6 учители.

Презъ 1874 год. е условенъ за главенъ учителъ знаменитиятъ нашъ педагогъ Иосифъ Ковачевъ отъ Шипъ, руски възпитаникъ. Той въведе „Звучната метода“. Въ негово време училището процвѣтнява и тукъ се учатъ много българчета отъ зап. Македония.

Програмата се разширява и заведението добива характеръ на срѣдно училище съ богословска основа.

Презъ 1874 год. въ Прилепъ билъ свиканъ първия *учителски сборъ* въ Македония, на който присжтствувалъ цвѣта на тогавашното учительство. Били държани редъ сказки за възпитанието.

Руско-турската война (1877 г.) нанесе ударъ на Прилепскитѣ училища. Душата на тия училища — знаменития директоръ Ковачевъ и неговата дѣсна ржка — Н. Ганчевъ бѣха дигнати отъ властитѣ и екстернирани въ новоосвободеното княж. България. За главенъ учителъ остана Петъръ Орловъ отъ с. Бобища (Костурско).

Така омаломощено поради настаналитѣ военни събития училището сжществувало до 1881 г. Презъ нея година общината поискала помощъ отъ Екзархията, да изпрати учители съ по-високо образование.

Тя изпратила: Стефанъ Минчовъ отъ Копривщица, Василъ Карайововъ отъ Скопие и Мартинъ Тодоровъ отъ Бесарабия — и тримата възпитаници на прочутия Робертъ-Колежъ въ Цариградъ.

Тия господа преустроиша прилепското училище. Отъ сжществующето до тогава „главно“ създадоха *класно* уч-ще или прогимназия съ огледъ на една бждеща гимназия; въведени бѣха предмети, каквито въ съответнитѣ класове на Р. Колежъ се изучаваха; тримесечни изпити върху изучения материялъ; всѣка срѣда следъ пладне бѣше неучебно време и въ замѣна на това, бѣха устроени така нареченитѣ „*орации*“, на които единъ отъ учителитѣ държеше беседа върху възпитанието или на тема изъ българ. история. На тия орации задължително присжтствуваше състава на църк. община, учил. настоятелство, църковното и по нѣколцина

членове отъ еснафитѣ, всички класни ученици и родителитѣ имъ. Най-добритѣ ученици декламираха стихотворения или четѣха статии.

Въведена бѣше и училищна такса: по 1 бѣла меджидия (20 гр.) годишно за класни ученици, по 10, 5 и 2½ гр. за децата отъ основното училище.

Друго нововъведение бѣше „ученическитѣ тетрадки“, съ които училището даваше на семейството сведения за успѣха и поведението на ученика и изискваше отговоръ какъ се държи ученикътъ дома си и пр.

Презъ учебната година (1880/81) числото на ученицитѣ въ прилепскитѣ училища бѣше:

въ забавачката	130	учащи съ	1	учителъ
въ звукарското	140	„ „	1	„
въ 3-тѣ пригответелни отдѣл.	240	„ „	3	„
I класъ (долни курсъ главното)	80	„ „	1	„
II кл. (гор. курсъ)	65	„ „	1	„
девическ. у-ще	130	„ „	2	„
всичко	785	„ „	9	„

Веднага прилепскитѣ училища се издигнаха и заеха едно отъ първитѣ мѣста въ Македония

Презъ 1884/85 въ Прилепъ се откри духовно училище съ директоръ протоиерей Петъръ Ненковъ отъ Котелъ, възпитаникъ на духовн. академия въ Киевъ. На следната година училището се пренесе въ Одринъ, а после въ Цариградъ.

Отъ нея година учебното дѣло въ Прилепъ върви гладко и отбелѣзва задоволителенъ напредъкъ: качествено и количествено.

Училището става огнище на просвѣта не само за децата и юношитѣ, то е такъво и за възрастнитѣ и за богати и пр.

По инициатива на учителски Сѣветъ се отпразднува всенародно на 6 априлъ 1885 година всебългарския юбилей — хилядо-годишнината отъ смъртта на Св. Методий.

Презъ 1885—86 год. се въведе турски езикъ.

Презъ сѣщати година се въведе общо участие на ученицитѣ и ученичкитѣ презъ голѣмитѣ пости съ задължителна изповѣдь и задължително посещение на богослужението презъ не-присѣственитѣ празнични дни.

Презъ 1906—07 туря се начало на училищентъ кабинетъ; сѣщата учебна година въвеждатъ се, всѣки вторникъ писмени работи по бѣлг. езикъ.

Следната година директоръ на Прилепскитѣ училища става известния педагогъ Анастасъ Наумовъ. Класното училище брои 3 класа съ 5 учителски сили. Тогава се отваря „Недѣлно училище“ съ 2 отдѣления за безграмотни и малкограмотни; въвеждатъ се „учителски конференции“; учителското тѣло дава редъ представления и т. н.

1891—92 директоръ е Д-ръ Йорд. Бамболовъ отъ Прилепъ. Цѣлата заплата—180 турски лири—подари за училишна библиотека и учебни пособия. Даде се представление: „Потемкинъ“. Главната роля играе Пере Ташевъ, а женска роля — Даме Груевъ. Пере обѣрка концитѣ, прескочи 2 сцени и замота дамата си—Груева.

Презъ 1893—94 на 7 мартъ се освети новата учил. сграда — великолепно центр. училище — първо за времето въ Македония, съградено съ жертви отъ народа:

Мирче Бомболъ — 500 лири,

Хр. Фукара — 220 „

Еснафитѣ — 436 „

бедни семейства—15 килимчета и 21 пафти, прѣстени, обици, престилки, чорапи, ризи, платно — всичко за сума 40000—50000 гроша сиромашка потъ и недояденъ залъгъ отъ клети вдовици...

Презъ м. Юлий настоящата год. тоя паметникъ на жаденъ народъ за просвѣта и за български заветъ... изгорѣ съ злокобната умисль да изчезне единъ паметникъ отъ времена на очакване...

Какъ върви училищното дѣло отъ 1901 до 1912 год., по-нататкъ, въ заключението, даваме общи сведения. Сега минаваме къмъ развоя на давич. училища въ Прилепъ.

Девическо училище

Първъ пѣтъ девическо училище въ Прилепъ е открито на 1. VII. 1865 год. отъ именитата пионерка на женското образование въ Македония — Баба Недѣля Петкова отъ Сопотъ. Събрали се около 180 момичета. Въ края на годината билъ произведенъ блѣскавъ изпитъ, отъ който гражданитѣ останали благодарни.

Баба Недѣля учителствувала и следната година, но поради неприлично поведение — споредъ оценката на консервативния прилепски кантаръ — тя напуснала града и училището било закрито по нѣмане учителка, цѣли две години

Въ началото на 1870 год. общината условила учителката Сева Палашева отъ Велесъ за 4000 гр. годишна заплата.

Числото на ученичкитѣ нарастнало до 300 — твърде трудно да се обучава отъ една учителска сила. Презъ 1874 г. общината условила втора учителка — Захария Манасиева отъ Прилепъ, ученичка на баба Недѣля. Училището било раздѣлено на две отдѣления: горно и долно; въ горното, съ около 100 ученички, обучението ржководила Палашева; въ долното — Захария, която имала за помощници две отъ по-силнитѣ ученички отъ горното отдѣление.

Така училището вървѣло до 1881/82 уч. г., когато била назначена за директорка Тима Икономова отъ Скопие, а Марийка Георгиева отъ Одринъ за учителка.

Девич. училище имало вече 4 учителки и станало пълно основно. Отваря се и първи класъ. Броятъ на ученичкитѣ е 286, безъ забавачницата.

Презъ 1884/85 директорка е Ненкова съ 60 лири заплата; учителкитѣ сж 6, а ученичкитѣ надъ 300. Идната година директорка е Царева Миладинова, дъщеря на Димитъръ Миладиновъ.

Презъ 1888/89 учеб. год. се отваря втори класъ; директорка е Захария Марчева; учителки 11, ученички 450.

Отъ 1890/91 директорка става Евгения Ракиджиева отъ Прилепъ, свършила солунската девическа гимназия и управлявала поменатитѣ училища непрекъснато 13 години. Презъ нейно време 1996—97 се открива трети класъ.

Важна реформа въ девическитѣ прилепски училища се въвежда съ откриването на ржководѣния курсъ презъ 1904—905 г., който отпосле се разшири до *стопкнско училище*, първо въ Македония, съ 2 учителски сили и преподаватели по бѣлг. езикъ, бѣлгар. история и география. Презъ

сжщата година се уредиха 2 пжти месечно, а после всъка срѣда, педагогически конференции, които презъ голѣмата лѣтна ваканция 1905—1906 год. се обърнаха на врем. педагогически курсъ, задължително посещаванъ отъ основнитѣ учителки.

Презъ 1907—908 г. девическитѣ училища

Класното (III кл.) 4 учителки — 105 уч-ци

Ржкод. курсъ 1 „ 29 „

Осн. у-ще 9 „ 755 „

Забавачки 4 „ 300 „

(съ директора) 18 „ 1189 „

Презъ 1911—912 г. класното девическо училище се намира въ това състояние:

I. II. III кл. всичко

Записани уч-ки 57 39 29 125

Напуснали „ 6 6 7 19

Минав. по-горе 42 28 16 86

Стоп. училище: Записани I курсъ 36, II курсъ 4, минаватъ — 16 и 4.

Въ Прилепъ имаше три основни смѣс. у-ща

1) Централно „Св. Св. К. и Методи“, открито презъ 1843 год.

2) „Св. Климентъ“ (Варошмахал.), открито въ 1868 год и

3) „Отецъ Паисий“, открито презъ 1908 год. Въ тѣхъ записани били всичко 1407, минаватъ 905, учителски сили 30.

Селскитѣ училища въ Прилепъ

Въ с. Варошъ има училище въ 1780 година въ него се учило на църковно-славянски.

Въ с. Селце училището е било открито презъ 1868 година.

Въ с. Плетваръ имало килийно училище още презъ 1852 год.

Въ с. Тополчани презъ 1864 год.

Въ с. Витолица (Марихов.) презъ 1828 год.

Тукъ даваме сведения по хронологиченъ редъ на отваряне училища въ Прилепската околия:

Въ с. Бучинъ открито презъ 1884 год., с. Дуйне — 1887 г., Заполжани — 1890 г.

Отъ 1891 до 1897 г. вкл.: Криво-гащани, Крушеяни, Кадино село, Върбяни, Пълчища, Мажуйчища, Оревоецъ, Долнени.

Отъ 1901 — 1908 г. вкл.: М. Койняри, Клепачъ, Светомитрени, Никодинъ, Бѣловодица, Бешища (Марихов.), Вранче, Мишца, Трояци, Велърчани, Бонче, Ралешъ, Ракле, Сѣнокость, Царевикъ, Веселчани, Дрѣнъ, Каленъ, Кърстецъ.

Общи данни за 1911/912 уч. год.

Въ прилепската околия има 34 села съ бъл. у-ща, които броятъ 2213 кжжи българи съ 13610 жители; броятъ на децата на училищна възраст бѣше 2086 (974 ж.); записани въ училищата 793 деца; минаватъ въ по-горно отдѣление 412. Тия ученици се обучаватъ отъ 38 учители (13 ж.); общата сума на учител. заплата възлиза на 106,876 гр. зл., отъ които 43,351 гр. платени отъ селата плюсъ храна, квартира, отопление, давани за учителитѣ.

Население заедно въ гр. Прилепъ и околията:

1) Прилепъ съ 17,085 бълг. езкархисти, 240 сѣрбомани, всичко бълг. християни 17325, 50 гърци, 420 власи, 6200 турци, всичко цѣлото население 23,995. 2) села 140 съ 30,201 бълг. екзархисти, 2,848 гъркомани, 4,344 сѣрбомани, всичко бълг. християни 37,393. 325 власи, 3,525 албанци, 1773 цигани, 1950, всичко цѣлото население 44,966.

Български у-ща. въ гр. Прилепъ:

Мжж. трикласно 6 учители, ученици 193.

Девич. прогимн. 3 учителки, ученички 125.

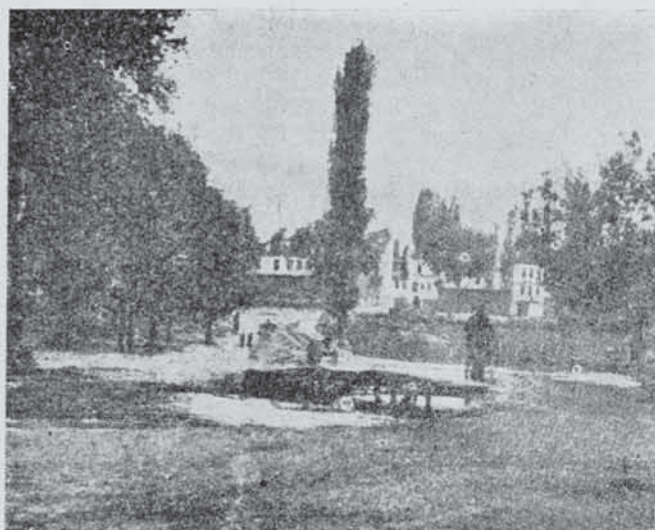
Ржкодѣл. курсъ 1 учителка, ученички 40.

Градски осн. у-ща 3, 12 учители, 18 учителки ученици 746, ученички 661, — всичко 1,407.

Селски (смѣс.) 34 у-ща, 25 учители, 13 учителки. Записани ученици 606, ученички 187 — всичко 793.

Ил. Ивановъ

Нашата пѣсенъ



Изгледъ отъ гр. Воденъ

Годинитѣ, които ни дѣлятъ отъ робството, съвсемъ сж недостатъчни, за да се обхване всичко, което народътъ ни е създадъ въ областта на духовната култура. Духовнитѣ ни творби, прѣснати изъ всички български земи безъ почти никакви писмени паметници, останали само въ душата на българина, все още немогатъ да се събератъ, да се проучатъ и да се класиратъ по своитѣ общи черти и по целитѣ, за които сж били тѣ създадени.

Отъ събраното до сега, обаче, се знае, че българинътъ стои на първо мѣсто, що се отнася поне до славянскитѣ народи, по своитѣ народни умотворения — специално въ областта на народната пѣсенъ.*)

Нѣма събитие въ живота на бележита личностъ, на нѣкаква обществена проява или пародно

*) Свѣтвно известниятъ славистъ проф. Ярославъ Ягичъ намира, че бълг. народна пѣсенъ, като лирика и като епосъ, е една отъ ценнитѣ свѣтвни пѣсни и че тепърва ще се разкрива нейното естетично богатство. „Миръ“ бр. 11209 отъ 2. XII. 937.

дѣло, което да не е възпѣто. Пѣсенъта ни е огледалото, въ което се отразяватъ но най-блѣскавъ начинъ всестраннитѣ копнежи и преживявания на българина презъ неговото вѣковно сѣществуване, изпълнено съ славенъ възходъ и съ тъмни разочарования.

Отъ 14 вѣковното си пребиваване тукъ, на Балканския полуостровъ, българинътъ е живѣлъ свободенъ животъ всичко 7 вѣка. Още съ стѣпването си на Балкана него сѣ очаквали люти борби. Не единъ пѣтъ полуостровътъ е кръстосванъ отъ едина край до другия на длѣжъ и на ширъ, не веднажъ българската мощъ се е проявявала дори до сърдцето на Европа. Тѣзи борби продължаватъ и до денъ днешенъ и не се вижда краятъ имъ. Презъ 40 год. ни свободно сѣществуване—1878—1918 ние водихме 4 войни. Дали нѣкога ще зацари миръ въ полуострова, та да могатъ населяващитѣ го народи да заживѣятъ тихъ и спокоенъ животъ!

Войнитѣ — тежки, люти и кървави — това сѣ били чрезмѣрни напѣни на цѣлия ни народъ, чиито стремежи сѣ били съсрѣдоточени въ осигуряване условията за мирното му сѣществуване. Подвизитѣ, проявявани въ борбитѣ отъ отдѣлната личностъ или отъ масата, сѣ намирали отражение въ народната душа, която е изкусенъ ваятель и твори, и създава и възпѣва всѣка проява на саможертва. Пожертвува ли героятъ всичко, съ което природата щедро го е надарила, за народно благо, народътъ ще го възнагради, като възпѣе подвига му и го остави да живѣе за назидание въ душата на грядущитѣ поколѣния. И обратно. Даде ли нѣкой просторъ на своя егоизъмъ, измѣни ли на идеалитѣ на народа, последниятъ ще го осмѣе, ще го поругае, ще прокълне измѣната, все съ цель да запази своитѣ синове за себе си, да растятъ, да се развиватъ и да действуватъ като жреци въ народенъ храмъ свещенъ.

Последното, петъ вѣковното ни робство, е най-черното за насъ. Не ще се намѣри народъ, който да е преживѣлъ такова грозно иго. Освенъ че то спъна нашето развитие, и отъ първостепенна нация въ Европа ни остави на последно мѣсто, но безбройни сѣ пораженията, които то ни остави. Вѣкове трѣбба да минатъ още, за да се изтриятъ окончателно недѣзитѣ, които сѣ се врѣзали така дълбоко въ нашитѣ души.

Преследванъ еднакво отъ турци и отъ гърци, следъ дадени скѣпи и свети жертви за свобода и самостоятелностъ, загриженъ да закрепи непокътнати заложбитѣ, чрезъ които рѣзко се отличава отъ обикалящитѣ ги народи, българинътъ се затваря въ себе си и тихомъ мълкомъ мисли, действува, твори и създава условия за запазване на народния духъ. И въ своята всеотдайностъ къмъ родъ и отечество, той кове всичкитѣ оржжия, които възбуждатъ погнуса противъ тирани и възвеличаватъ подвизитѣ на героя. Така, по тоя начинъ, се създаватъ необятнитѣ по своето разнообразие и богати по духъ и съдържание народни умотворения, които иматъ едно единствено предназначение — възвеличавайки подвига да се запази младежъта, да се насърди тя къмъ трезвенъ животъ, да ѣ се вдѣхнатъ всички добродетели, за да бѣде достойна за своя родъ и отечество.

Най-забавния, най-увлекателния, най-непринудения и най-добрия начинъ за въздействиране

върху отдѣлната личностъ и върху обществото, това е народната пѣсенъ. За разлика отъ останалитѣ видове народни умотворения пѣсенъта има това преимущество, че, като всѣка музика, тя действува съ нѣкаква необяснима магическа сила върху сърдцето и буди най-възторжени чувства. Захвърляйки въ забвение земнитѣ грижи, тя предразполага всѣкого къмъ веселие, възвеличава духа, ободрява и успокоява.

Съ своето благозвучие, съ приятнитѣ си извиви, съ повишенията и пониженията на гласа, изразявайки най-нежнитѣ трепети на сърдцето, съ въздействието си чрезъ слуховия органъ върху



Боденскитѣ водопади

духа на слушателя пѣсенъта завладява и увлича всички. Тя омайва, тя уталожва страститѣ, укрепява духоветѣ и създава най-блаженно настроение.

Самиятъ пѣвецъ пѣкъ проникнатъ и отдаденъ всецѣло на своята пѣсенъ, насладенъ и очарованъ отъ нея се захласва и забравя своето сѣществуване, времето му лети неусетно и въ сълзи или въ възхита възнася своя духъ къмъ свѣрхземното—слива се съ блаженството.

Никжде въздействието не е така голѣмо, както при пѣсенъта. Полека-лека тя завладява всички, и всички почватъ отначало да пригласятъ, и следъ нѣколко кратното изпълнение повишаватъ тона и зиматъ наравно участие съ пѣвеца. Така, отъ еднолична, пѣсенъта става обща и всички пѣятъ. По тоя начинъ се предаватъ пѣснитѣ отъ единъ на другъ. Не е сѣщото нѣщо съ приказ-

китѣ, съ пословицитѣ и гатанкитѣ. Тукъ единъ приказва, всички други слушатъ. Тѣ действуватъ върху ума и разсѣдка, пѣсенъта действува и върху сърдцето, а сърдцето — то е стимултѣ на живота, центъръ на всички прояви на човѣка. Какъвто и да бѣде текста, мелодията смекчава съдържанието и успокоява духа.

Чудно ли е тогава защо музиката, привлича и старо и младо, бедно и богато? Тя ободрява здраво и болно и всички тичатъ по нея — хора и животни даже.

Кой не е видѣлъ какъ стадото се тѣлпи около овчаря и подѣ нежнитѣ трели на кавала му хрупка зелената трева и отъ време на време вдигне глава, впери погледъ и се наслаждава на дивната мелодия на своя господарь.

Македонската пѣсенъ

Съ целъ да се проучи Македония въ нейната сжщностъ — подземни и надземни богатства, величествени пейзажи, материална и духовна култура, фолклоръ, нрави и обичаи и т. н. презъ време на освободителнитѣ войни бѣха изпратени учени и специалисти, които събраха и донесоха ценни материяли. Музикални сили само не можаха да проникнатъ тамъ, за да се събере всичко що е създала душата на македонския българинъ, облика на неговитѣ копнежи за свобода, за любовъ къмъ родината и за готовностъ да жертвува всичко, за да осигури нейното свободно сжществуване.

Нѣма тържество литературно или музикално или увеселение въ тѣсенъ кръгъ на близки и познати, въ което македонската пѣсенъ да не заема почетно мѣсто. Нѣма българинъ, осиянъ или не отъ благоволенieto свише да владѣе музикалното изкуство, който да не подири душевна наслада въ македонската пѣсенъ.

Неизчерпаемъ източникъ по разнообразието и величието на своя напѣвъ и по дълбочината на философскитѣ и поетични форми, макед. пѣсенъ представлява нѣщо необятно, нѣщо чудно съ своя всестраненъ обхватъ на всичкитѣ духовни прояви на българина въобще.

Народната пѣсенъ на макед. българинъ, това е стихията, въ която се проявява българскиятъ гений. Тя е тѣй нежна и приятна, така самобитна и своеобразна, тѣй разнородна и така богата по своето съдържание и форми, по своята мелодичностъ и благозвучие, щото човѣкъ се удивлява и незнае на какво да отладе това тѣй пѣстро и богато творчество на македонца.

Мжчно е да се отговори на какво се дължи всичко това. Дали на неговия воленъ духъ, или на живата му или буйна фантазия.

Живописната природа на Македония съ своитѣ непрерывни планински вериги и върхове, нѣкои отъ които сж покрити съ вѣченъ снѣгъ, съ просторнитѣ полета и равнини, посѣти съ най-разнообразни култури — цвѣтя — макъ, анасонъ, сусамъ, оризъ, памукъ, и нектаръ и съ многобройнитѣ си обширни езера, пълноводни рѣки, водпади, чието рибно царство разнообразява и подслажда хлѣбътъ нашъ насущний и обогатява съ своитѣ фосфорни вещества организъма — мозъка и нервната система — и на най-беднитѣ сжществувания, езерата, въ чиито лазури се оглеждатъ звездитѣ и винаги ясното и ведро небе, съ свежия си въздухъ и съ чудно приятната планинска вода

— всичко това не ли е упражнило влиянието върху духа на българина тамъ?

Наследството отъ пѣсни и напѣви, което славянинътъ е заварилъ при поселението си всрѣдъ медонскитѣ племена, които безспорно сж възпѣвали най-възторжено величавата природа на своята родина: не ще се намѣри сърдце, колкото и твърдо да е то, което не ще се трогне предъ необятната красота, която го оркжжава — та пѣснитѣ на макед. племена, които по силата на асимилацията сж се усвоили отъ нашитѣ предци — всичко това не допринася ли за обогатяването на българската македонска пѣсенъ, съ която не може да се сравни никоя друга славянска пѣсенъ?

Известна е набожността на макед. българинъ, който всѣки празникъ — а малко ли сж празниците у насъ? — пълни храмоветѣ, обградени съ най-нѣжни грижи и съ най-изискано благолепие. Достойни църковно-служители, пропити съ пълна вѣра въ Бога, вѣра, на която всѣки трѣбва да имъ завиди, и отдали Богу всичкитѣ си упования и надежди за свобода и братство, за радостъ и щастие, всички посещаватъ черквата на драга воля и съ жадна душа възприематъ цѣлото черковно изпълнение. Рѣдко ще се намѣри човѣкъ, който не е схваналъ точно черковния редъ.

А пѣвцитѣ, най-надаренитѣ свише съ музикални способности и благочинни лица, възнасятъ горещи молитви къмъ Бога на напѣви, които изтрѣгватъ изъ дълбинитѣ на народната душа очарование и възторгъ.

Всичко това не създаде ли убеждението у най-виднитѣ капацитети музиколози, че огнището на старобългарския напѣвъ, въ който има моменти, които предизвикватъ трѣпки у слушателитѣ, е онова мѣсто, на чийто езикъ светитѣ братя Кирилъ и Методи сж превеждали черковнитѣ книги? Самото това обстоятелство не иде ли да подсказва, че българинътъ въ Македония, като че ли е създаденъ да възпѣе величието на славянския родъ въобще и на българския въ частности.

До скоро сладкопойнитѣ черковни пѣвци въ България въ грамадното си болшинство не бѣха ли Македонци? Протопсалтитѣ въ Екзархийската църква въ Цариградъ, които по силата и благозвучието на гласа трѣбваше да импонира на грѣцкитѣ пѣвци, почти всички бѣха българи отъ Македония.

Надали има другаде народъ, който така да обича и така да е прирастенъ къмъ пѣнието, както македонския българинъ. Има българи, които сж прекарвали почти цѣлия си животъ въ пѣсни. Нищо и никакви хора на пръвъ погледъ, но хора велики по духъ, като че ли сж предназначени да възвеличатъ чара на природата и съ своето нежно изпълнение и съ тънкия си музикаленъ усетъ обаяватъ слушателя. Има хора, които не могатъ да намѣрятъ спокойствие на своя духъ, до като не усвоятъ чута пѣсенъ. Подобни лица, знаемъ не единъ такъвъ, зарѣзватъ работата си, харчатъ срѣдства и зиматъ десетки километри път, за да научатъ отъ здравъ източникъ дадена пѣсенъ.

И пѣятъ се въ Макед. не само български пѣсни. Максимата „музиката е международна“ намирала е тукъ най-пълно приложение. И всички пѣсни сж се пѣли съ еднакъвъ ентузиазъмъ. И може би заради това Макед. българ. пѣсенъ е

така разнообразна по съдържание, по напѣвъ и колоритъ.

Твърде отдавна въ Макед. сж се слушали напѣви, които заематъ видно мѣсто въ увертюритѣ на дадени опери, които сж черпили сюжетитѣ си изъ източнитѣ народи — Индия, Палестина.

Справедливо би било да се запита човѣкъ, кой и кога е донесълъ тѣзи мелодии въ сърдцето на Макед.? Фалангитѣ на Ал. Македонски ли, който е завладѣлъ цѣла южна и западна Азия и се е окжпалъ въ водитѣ на р. Индъ, или покъсно завоевателятъ турчинъ и евреитѣ преселници сж тѣхния проводникъ.

(Следва)

К. Хр.

25 годишната прослава на поета-революционеръ П. К. Яворовъ

Хубавъ есененъ день, Нѣколко стотинъ поклонници, почитатели на поета, се отзовахме за родния му градъ — Чирпанъ.

По цѣлия пѣтъ тема на разговора ни е творчеството на поета.

Отдѣленъ вагонъ, препълненъ съ нашата академическа младежъ, кѣнти отъ присжщата за възрастта ѝ радостъ.

На Пловдивската гара прикачатъ още два вагона — младежи отъ Пловдивскитѣ гимназии.

Наближаваме Чирпанъ. Градътъ и гарата сж укичени съ народни знамена и цвѣтя. На гарата сж построени въ стройни редици всички ученици и ученички съ своитѣ учители, а начело стоятъ официалнитѣ власти и голѣмъ брой граждани — посрещачи.

Влакътъ спира — музиката свири *народния химнъ*.

Следъ обичайнитѣ приветствия начело съ музиката, въ стройни редици, шедствието трѣгва за въ града. Въ първитѣ редици почетно мѣсто е отредено за сподвижницитѣ на революционера — представителя на Илинденската организация.

Въ градското читалище, разкошно декорирано, бѣ сложена закуска за гоститѣ.

Трѣбва да се подчертае — удивителна бѣ разпоредителността на комитета.

Вечерътъ възпоменателна забава. Голѣмиятъ читалищенъ салонъ е препълненъ, мнозина се връщатъ по липса на мѣсто. Програмата и изпълнението надминаха всѣко очакване, — пълна изненада отъ хористи рѣдки музикални сили и солисти.

На 22. X., недѣля, следъ Божествената служба при препълненъ храмъ се отслужи заупокойна молитва. Грандиозно шедствие на чело съ духо-

венството се отправи за паметника на поета, издигнатъ въ градската градина.

Както на вечерната прослава и въ църквата така и тукъ се произнесоха слова за живота и творчеството на поета — революционеръ и що той даде на Българския народъ.

Положиха се вѣнци отъ съюза на писателитѣ, — отъ представителя на Министерството на Народната Просвѣта и на трето мѣсто отъ представителя на Илинденската организация.

Редятъ се следъ това съ десетки вѣнци на разни организации и отъ учащата се младежъ.

Вѣнецътъ на Илинденската организация, носенъ отъ две ученички, бѣ сложенъ върху паметника при следнитѣ кратки слова отъ представителя на Организацията:

„Отъ името на Илинденската организация, въ чийто редове бѣхме честити да се числи поетътъ-революционеръ, който еднакво и съ присжщата му жаръ владѣеше перото и пушката, съ която се бори за свободата на роба и който тѣй рано напусна нашитѣ редове, поднасяме нашия поклонъ. Да пребже името му въ вѣковетѣ“.

Отъ страна на гражданския комитетъ бѣ даденъ рѣдъкъ по своята наредба банкетъ въ градското казино. Първъ говори г-нъ Кметътъ на гр. Чирпанъ, който между хубавитѣ думи каза, че се чувствува особено гордъ, че вижда на тържеството и представители на Яворовитѣ сподвижници по оржие.

Все така радушно бѣхме изпроводени до гарата отъ цѣлото гражданство и отъ учащата се младежъ — надеждата на нова България.

Влакътъ потегли и ний отнесохме най-мили спомени отъ родния кжтъ на поета.

Хр. Т.

Положението

Война. Зимата не донесе никакви надежди за скорошно прекратяване на войната. Наистина, следъ бързото завземане на Полша отъ германски и отъ руски войски, по бойнитѣ фронтове, собствено по единичкия, по сухо, боенъ фронтъ — тоя между Германия и Франция — при рѣката Рейнъ, не се разпали никакъвъ бой, но това съвсемъ не означава, че враждебността между Германия, отъ една страна, и между Франция и Англия, отъ друга страна, започва да намалява, нито пъкъ това означава, че противницитѣ сж се сепнали и, видѣли грѣшкитѣ си, сега търсятъ начини съ достоинство за себе си, но безъ война, да излѣзатъ отъ тежкото положение, въ което се поставиха като си обаявиха едни на други война.

Нѣма, за жалостъ, нищо подобно. Въпрѣки затишието по единичкия сухоземенъ фронтъ, както германцитѣ, така и французитѣ и англичанитѣ, непрекъснато и съ крайно напрежение на всички свои, освенъ военнитѣ, сили работятъ, за да се подготвятъ още по-добре за часа, който неминуемо ще дойде и който ще отбележи първото истинско военно

сблъскване между въоръженитѣ маси на силитѣ на противницитѣ.

Стълкновението между Германия и Англия и Франция е страшно, по обсега и дълбочината на причинитѣ, които го породиха и по областитѣ, дето то тепърва има да се развива и шири — области не само нѣмски, английски и френски, но смѣло може да се каже, — свѣтовни.

И въ Берлинъ, и въ Лондонъ, и въ Парижъ иматъ съзнание за това и тъкмо за това, ония тамъ, които иматъ върховнитѣ ржководства на работитѣ и вър ховната отговорностъ предъ историята на странитѣ си не се решаватъ да се впуснатъ въ решителни, отъ голѣмъ мащабъ военни действия преди да сж се опитали да използватъ всички възможни сръдства на дипломацията, на интригитѣ, на внушаванията и убеждаванията на многото неутрални сили за преминаване къмъ лагера на еднитѣ или на другитѣ отъ воюващитѣ или поне — за запазване на благосклоненъ къмъ еднитѣ или къмъ другитѣ неутралитетъ.

И отъ Лондонъ и Парижъ, и отъ Берлинъ се заявява,

че желаят неутралните страни да си останат неутрални и това би било добре както за последните, така и въ интереса на европейските народи, тъй като само ако не се разшири военният конфликт с основание би могло да се очаква, че той по-скоро ще угасне.

Въ действителност, обаче, какво става?

Тъй като Англия и Франция, които сж решили да не сложат оржжието, докато не бжде, премахнатъ Хитлеровия режим въ Германия, за сега сж възприели една тактика на военно изчакване, а въ това време — на блокиране на Германия, сж целъ да не ѝ даватъ възможностъ да си доставя отъ чужбина разнитъ материали и продукти за нуждитъ на населението и на индустрията ѝ, мѣрките, които тѣ взиматъ за осжществяване на тая блокада, прѣко или косвено засѣгатъ, и отъ день на день все по-дълбоко, жизненитъ интереси и на много неутрални страни, които сж търгували съ Германия.

Германия, отъ своя страна, като гледа да си обезпечи колкото е възможно по-вече срѣдства въ сурови материали и храни за своитъ повишени поради войната нужди, въ сжщото време полага всички усилия да не допусне да успѣе англо-френската блокада, като си запази морски и особено сухоzemни пѣтища за снабдяване съ стоки. Откъмъ Русия, сега нейна съюзница въ известенъ смисълъ, Германия вече има възможности да си доставя нѣкои работи, но това не е достатъчно. Тя гледа да запази открити търговскитъ пѣтища, водещи къмъ нея, и откъмъ другитъ, освенъ Франция, ней съседни, пъкъ и нѣкои по-далечни страни.

Така съседнитъ на Германия и други неутрални страни се намиратъ, по силата на горнитъ обстоятелства, подъ силенъ двоенъ натискъ, който за сега се извършва съ по-вече или по-малко деликатностъ, но въ всѣки моментъ той може да добие форми, които биха поставили наистина на крайно изпитание издржливостта за независимостъ на политикитъ на тия, особено на по-малкитъ, неутрални страни.

Къмъ всичко това се прибавя и другъ единъ, сжщо отъ много голѣмо значение, елементъ:

Въ случай, че очакванията на Англия, която сега води главната борба срещу Германия, за ефикасностъ на до сега взетитъ мѣрки за блокиране на Германия, не се оправдаятъ, т. е. въ случай че Германия се укаже неуязвима отъ това оржжие, ще трѣбва противникитъ ѝ да намѣрятъ начинъ и мѣсто, отдето биха могли да се опитатъ да ѝ уязвятъ вече съ стоманенитъ оржжия.

Това сж, разбира се, общи рзсжждения и предположения, основаващи се на сравнително доста малко по брой действителни, и явни за обществото, факти и тѣ не претендиратъ да иматъ качеството на единъ краенъ изводъ отъ анализа на сегашното положидие, тъй като работитъ въ Европа днесъ се движатъ не по логика, а отъ много и неизвестни за широкитъ срѣди, нито даже понѣкога и за политическитъ и дипломатически срѣди въ заинтересуванитъ държави, фактори, чиято особеностъ въ много случаи е тайната и изненадата.

Да вземемъ случая съ Италия и съ Съветска Русия.

И тукъ, обаче, логиката бѣ опровергана отъ фиктитъ. Голѣмиятъ фашистки съветъ, който заседава въ Римъ къмъ края на първата седмица отъ тоя месецъ декемврий, даде на свѣта да разбере, че Италия, макаръ и да не воюва сега на страната на Германия, все още си стои на сжщитъ ония позиции, на които бѣ застанала по-рано, когато се обявяваха тържествено връзкитъ на единство въ разбиранията между Германия и Италия за крайната нужда да се отърве Европа отъ господството на порочнитъ заговори за миръ, сключени въ Парижъ и въ околноститъ му следъ свѣтовната война и да заживѣе новъ животъ на по-разумни и по-справедливи международни начала.

Отъ решението на тоя голѣмъ фашистки съветъ се разбра, че политиката на Италия не е въ разрѣзъ съ политиката на Германия и още — че Германия признава на Италия правото да иска всѣка промѣна на Балканитъ да държи смѣтка за интереситъ, които Римъ има тамъ и въ Срѣдиземно море.

Такъвъ единъ фактъ бѣ и е — минаването на Турция напълно въ англо-френския лагеръ. Съ това може да се каже, че фактически цариградскитъ ключъ днесъ е въ ржцетъ на Англия и Франция и Турция по такъвъ начинъ става единъ особенъ видъ неутрална държава, подобно на СССР, който, бидейки неутраленъ, сключи договори съ Германия, по силата на които тия две страни сж почти военни съюзници.

Другъ фактъ, който отбелязва важенъ моментъ отъ развитието на събитията отъ началото на войната насамъ, е засиленото действие на германскитъ подводници и — следъ решението на Съединенитъ щати да продаватъ оржжия на воюващитъ, т. е. въ сжщностъ на Англия и Франция — пускането на мини въ водитъ край английскитъ брѣгове. Това е една сериозна мѣрка за противодействие на англо-френската блокада на Германия. Всѣки день параходи отиватъ на дъното на морето вследствие на торпилиране отъ германски подводници и на натъкването на мини, магнетични и др. Англия твърди, че е засилила и усъвършенствувала борбата си съ подводникитъ, и че, следователно морскитъ пѣтища и сега сж все тъй свободни за търговията ѝ, а Германия отъ своя страна, твърди, че не тя, а Англия е вече блокирана отъ мини и отъ подводници. Че въ това има нѣщо вѣрно се вижда отъ решението на Англия и Франция да преследватъ и неутрални кораби носещи за или отъ Германия каквито и да сж стоки — едно решение което свидетелствува за отчаяни мѣрки, тъй като съ това Англия и Франция засѣгатъ твърде тежко жизненни интереси и на държави, които не воюватъ съ тѣхъ, — нѣщо повече — и на държави, като С. Щати, които дори сж приятелски разположени къмъ тѣхъ.

Така, намираме се предъ една изключително морска и по-скоро изъ засада морска война, която се води не за разбиване на морски сили, а за спечелване на надмощие въ състезанието — кой кого ще принуди по-скоро да изгладнѣе, — война на изгладнѣване.

Въ туй време, Съветска Русия „поправя“ въ Финландия нѣкои отъ несправедливоститъ отъ парижкитъ договори за миръ.

Изобщо свидетели сме на едно особено положение на война, съ десетки милиони войници по фронтоватъ, но безъ нападателъ. Всички се отбраняватъ само — отъ кого?...

На край — нека споменемъ нѣщо и за жалкия опитъ на Обществото на народитъ да пожелава, при новата сесия на събранието му, Съветска Русия, която е членъ на това общество, да спре военнитъ действия въ Финландия като несъобразни съ постановленията на О Н.

Безъ да влизаме въ разборъ на това, дали дадено действие на една държава е съобразно съ дадени постановления на договори и дали то е оправдано или не отъ гледище на общоевропейската солидарностъ и на идеята за международна справедливостъ, трѣбва да подчертаемъ, по тоя случай, колко много фалшъ, колко много двуличие и фарисейство е имало въ основата на това, иначе, като идея чудесно замислено, международно положение, което цѣли 20 години не можа да добие нужната сила, нужния авторитетъ, за да поправи много отъ неправдитъ, установени отъ договоритъ за миръ отъ 1919 година, и по тоя начинъ да не допусне Европа да дойде до пропастьта, надъ която е сега надвиснала.

Ние, българитъ отъ Македония, най-добре разбираме това.

Разбира се, О Н, като учреждение, като изразъ на единъ високъ идеализъмъ, търсещъ въплотение на международната правда на дѣло подобряваще живота на народитъ, О Н не може да бжде обвинено. Обратно, то би трѣбвало да добие възможностъ за осжществяване, чрезъ негово посрѣдничество на тая международна правда, но за това то не трѣбва да става инструментъ само на нѣкои отъ силнитъ въ момента държави, както бѣ до сега.

Дано единъ отъ резултатитъ на сегашната война бжде и тоя — О Н да стане истински факторъ за миръ и справедливостъ за всички.

„БЪЛГАРСКИ ШЕЛЪ“

АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО — ЛОНДОНЪ

КЛОНЪ ЗА БЪЛГАРИЯ СОФИЯ

бул. „Дондуковъ“ № 23. Тел. 2-08-02 и 2-38-16

Продава въ цѣлия свѣтъ реномиранитѣ

ПЕНСИЛВАНСКИ МИНЕРАЛНИ МАСЛА

„ШЕЛЪ“

за всички типове аероплани, автомобили, камиони, дизелмотори, парни машини, локомотиви, работни машини, електро-мотори, трансформатори, турбини и пр.

„МАСЛАТА ШЕЛЪ“

ДАВАТЪ НАВСѢКЪДЕ НАЙ-ДОБРИТѢ РЕЗУЛТАТИ.

Употрѣбявайте ненадминатата
по качеството си

кислородна паста за зъби

„ИДЕАЛЪ“

Производство:

ЗАВОДИ НИКОЛА ЧИЛОВЪ А. Д.

НАШИЯТЪ КАЛЕНДАРЪ

За да може що годе да се притече на помощ на своите изпаднали въ лошо материално положение членове отъ своето създаване — 1922 г. — Илинденската организация издава своя календаръ „Илинденъ“, който, нека тукъ изкажемъ своето доволство, е билъ посрещанъ добре отъ цялокупната македонска емиграция въ България.

Първите 10 години календарътъ ни се красеше съ картини на добре известни на бълг. общество художници, но, върна на стремежа си

да издигне въ очите на българина творците на величавото ни освободително движение, отъ 7 год. насамъ Илинденската организация възприе начина да украсява своя календаръ съ ликоветъ на всеобщоуважаваните наши първенци и тази инициатива бѣ посрещната съ възторгъ отъ всички. И портретите, художествено изработени, на Даме, Гоце, Пере, на Хр. Матовъ, Йв. Гарвановъ, Бор. Сарафовъ, П. К. Явороръ вече красятъ домоветъ на хиляди наши родолюбиви братя.

Всички досега излъзали наши календари не задоволяватъ, обаче, напълно изискванията на обществото. По необходимостъ текста на календара бѣше неясенъ — дребниятъ му шрифтъ не даваше възможностъ на болшинството свободно да отчита дати, дни и празници, обстоятелство, което заставляваше мнозина да си доставятъ други по-отчетливи, съ по-едри букви календари.

Това неудобство се избегна съ предлагания за 1940 г. календаръ „Илинденъ“, който носи lika на всеизвестния македонски българинъ, ученъ, писателъ и поетъ, на съмишленика и съратника на първите български държави мже, на Петко Каравеловъ, на Алеко Константиновъ, на бореца за свободата на Македония, който презъ лѣтото на 1895 година изнесе на плещите си македонското възстание, на Трайко Китанчевъ, чисто честно и отзивчиво сърдце се пръсна поради неудачното използване на това възстание.

Художественото изпълнение на таблото, дѣло на изпитания майсторъ Георги Цапевъ, както и отчетливо подредения текстъ — всѣки месецъ на отдѣленъ листъ — върваме ще бждатъ добре оценени отъ обществото и че календарътъ ни ще бжде посрещанъ много по-добре отколкото е билъ посрещанъ до сега.

Отъ Ржков. тѣло на Илинденската организация

